

***Katre Uluslararası İnsan Araştırmaları Dergisi –
Katre International Human Studies Journal***

ISSN: 2146-8117 e-ISSN: 2148-6220

June / Haziran 2020, 9: 5-44

**Kitab-ı Mukaddes Metinlerinde Hz. Peygamber'in (s.a.v.)
Müjdelenmesi Konusunda Bir İnceleme: Mu'cizât-ı Ahmediye
Risalesi Perspektifinden-I**

*A Study on the the Bible Texts that Give Good News (Basharat) about the
Prophethood of Hz. Muhammad (PBUH) in: From the Perspective of
Mu'jizat-i Ahmadiya Treatise-I*

Yunus Emre GÖRDÜK

Doç.Dr., Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü
Tefsir Ana Bilim Dalı,
Associate Professor, Balıkesir University Faculty of Theology Programme of Basic
Islamic Studies Department of Qur'anic Exegesis
Balıkesir / Turkey
yunusemre.gorduk@gmail.com orcid.org/0000-0001-7603-7705

Article Information / Makale Bilgisi

Article Types / Makale Türü: Research Article / Araştırma Makalesi

Submitted / Geliş Tarihi: 22 March / Mart 2020

Accepted / Kabul Tarihi: 27 June / Haziran 2020

Published / Yayın Tarihi: 30 June / Haziran 2020

Pub Date Season / Yayın Sezonu: June / Haziran

Issue / Sayı: 9 Pages / Sayfa: 5-44

Cite as / Atıf: Gördük, Yunus Emre. "Kitab-ı Mukaddes Metinlerinde Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Müjdelenmesi Konusunda bir İnceleme: Mu'cizât-ı Ahmediye Risalesi Perspektifinden-I [*A Study on the the Bible Texts that Give Good News (Basharat) about the Prophethood of Hz. Muhammad (PBUH) in: From the Perspective of Mu'jizat-i Ahmadiya Treatise-I*]". *Katre Uluslararası İnsan Araştırmaları Dergisi – Katre International Human Studies Journal* 9 (June / Haziran 2020), 5-44.

Plagiarism / İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. / Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Copyright © Published by İstanbul İlim ve Kültür Vakfı / Istanbul Foundation for Science and Culture, İstanbul, Turkey. All rights reserved.

Kitab-ı Mukaddes Metinlerinde Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Müjdelenmesi Konusunda Bir İnceleme: Mu'cizât-ı Ahmediye Risalesi Perspektifinden-I

Öz: Bedüzzaman Saîd Nursî, sürgün hayatında Barla'da telif ettiği Mu'cizât-ı Ahmediye risalesinin bir bölümünde Eski Ahit ve Yeni Ahit'ten Hz. Peygamber'in (s.a.v.) geleceğini müjdeleyen yirmi üç delile yer vermiştir. Bunların dokuzu Tevrat'a, üçü Zebûr'a (Mezmurlar), dokuzu İncîl'e (Bunlardan sekizi Yuhanna'ya) atfen zikredilmiştir. İki delil ise yine Eski Ahit'in Eş'iyâ ve Miḥâîl (Yeşaya, Mika) bölümlerinde bulunmaktadır. Nursî'nin İslâmî kaynaklarda geçen ilgili bilgi ve analizleri, kaynak eserlere ulaşma imkânından mahrum olduğu halde, adeta zihnen süzüp rafine ederek en kısa ve öz şeklini kendi risâlesinde sunduğu görülmektedir. Eser bu yönüyle, telifi esnasında ilâhî bir inayetin var olduğunu teyit eder niteliktedir. Nursî genel anlamda önemli gördüğü delilleri yahut mahfûzâtından hatırlayabildiği kadarından gerekli gördüklerini eserine almış ve kadîm İslâm ulemasının izini takiben yorumlamıştır. Müellife göre geçmiş peygamberlerin Hz. Peygamber'den bahsetmemiş olması imkânsızdır. Çünkü beşeriyet tarihinin en önemli hadisesi son peygamberin ortaya çıkışıdır. Dolayısıyla enbiyanın ihbarı ve bunların elimizde bulunan kütüb-i sâbıkada mevcudiyeti şüphesizdir. Mevcut delillerin bir kısmının beraberce ve belli bir mantıksal örgü ile sunumu ise son derece ikna edici büyük bir delile dönüşmektedir. Bir makale boyutunu aşmamak adına bu çalışmada Nursî'nin, Mezmurlar (Zebûr) hariç Eski Ahit metinlerine müsteniden aktardığı delillerle ilgili analizlere yer verilecektir. Mezmurlar ve Yeni Ahit (Yuhanna İncîli) metinlerindeki deliller ise bunun devamı niteliğindeki ikinci makede ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Siyer, Hz. Peygamber, Nursî, Risale-i Nur, Mu'cizât-ı Ahmediye, beşaret, delil, Kitab-ı Mukaddes, Eski Ahit.

A Study on the Biblical Texts that Give Good News (Basharat) about the Prophethood of Hz. Muhammad (PBUH): From the Perspective of Mu'jizat-i Ahmediya Treatise-I

Abstract: In his exile life in Barla, one of the works (treatises) written by Bediüzzaman Said Nursi is "19th Letter /Mujizat-i Ahmediya (The miracles of Prophet Muhammad)". In a chapter of this work, there are twenty-three pieces of evidence from the Old Testament and the New Testament that heralded the coming of the Prophet Muhammad (PBUH). Nine of them were mentioned with reference to the Torah, three to the Psalms, nine to the Gospel (eight of them to John). Two evidences are found in the Eş'iyâ and Miḥail (Isaiah, Mika) sections of the Old Testament.

It is seen that Nursi presents the shortest and most basic form in his work, by filtering and refining the information and analysis in Islamic sources even though he is actually deprived of the opportunity to benefit from these sources. In this respect, Risalah of Mu'jizat-i Ahmadiya confirms that there is a divine grace when it is written. Nursi has included to this work the evidence he deemed important in general, or the parts as much as he can remember from the texts that he memorized in past and interpreted them following the traces of the classical Islamic scholars. According to Nursi, it is impossible that the previous prophets did not mention the Prophet Muhammad (PBUH). Because the most important event in the human history is the coming of the last Prophet (PBUH). Therefore, it is undoubted that the previous prophets must have informed that he would be sent and that this news were present in the scriptures sent to them. Islamic scholars have identified and revealed many evidences that heralded the Prophet Muhammad (PBUH), even in the modified form of these sacred texts. The presentation of all or some of the existing evidences together and in a certain logic becomes an extremely convincing piece of enormous evidence. In order not to exceed the size of an article, this study will include analysis of evidences that Nursi conveyed from the Old Testament texts, except Psalms. The evidence in the Psalms and the New Testament (Gospel of John) texts will be discussed in the second article, which is a continuation of the present one.

Keywords: Siyar, Prophet Muhammad, Said Nursi, Risale-i Nur Collection, Mu'jizat-i Ahmadiya, basharat (good news), evidence, Bible, The Old Testament.

Giriş

Bediüzzaman Said Nursî *Mektûbat* adlı eserinin “19. Mektup (*Mu'cizât-ı Ahmediye*)” risalesinde Hz. Peygamber'in (s.a.v.) mucizelerine yer vermektedir. Müellif girişte, yüz sayfayı aşkın ve üç yüzden fazla mucizeyi beyan eden eserin nakil ve rivayetlerle dolu olduğu halde, kaynak kitaplara müracaat edilmeden, ezberden, dağ, bağ köşelerinde, üç-dört gün zarfında, günde iki-üç saat çalışmak kaydıyla toplam on iki saatte telif edildiğini belirtir. Bu harika hali kendine mal etmeyen Nursî, bunun Hz. Peygamber'in (s.a.v.) risalet mucizesinin bir kerâmeti olduğunu söyler. Ayrıca imkânsızlıklar içinde, bir sene zarfında bu risalenin yetmiş adede yakın nüshasının yazılıp çoğaltılmasını ve farklı müstensihlerin yazdığı nüshalarda ortaya çıkan tevafuklardaki harikalığı da yine eserin Hz. Peygamber'le (s.a.v.) ilgili oluşuna manevî bir ikram kabul eder. Müellifin mevcut imkânsızlıklar sebebiyle, bu risalede

aktarılan hadîslerin lafızlarında muhtemel hataların ortaya çıkabileceğine dikkat çektiği görülmektedir. Yanında hadîs kitaplarının bulunmadığını ve eseri mahfûzâtına dayanarak telif ettiğini vurgulayan Nursî, şayet hata tespit edilirse ya tashih edilmesini yahut mâna ile nakledildiğinin varsayılmasını ve nazar-ı müsamaha ile bakılmasını rica eder. Zira râcih olan kavle göre nakl-i hadîs-i bi'l-mana, yani kişinin, hadîsin mânasını bozmaksızın onu kendi sözleriyle ifade etmesi câizdir.¹ Müellif ayrıca risalede geçen hadîslerin, genel itibarıyla hadîs imamları tarafından makbul ve sahih addedilen rivâyetler olduğunun ve bunların en kat'î hâdisat-ı risaleti beyan ettiğinin altını çizer.²

Nursî'nin, bahis mevzuu olan risaleyi sürgün yıllarında Barla'da, muhtemelen 1930 yılı civarında telif ettiği bilinmektedir.³ O zamanlar Barla, kelimenin tam anlamıyla kuş uçmaz kervan geçmez, mahrumiyet içinde bir yer olup günümüzde bile halen Isparta'nın Eğirdir kazasına bağlı dağlık bir köydür.⁴ Zaten Nursî'nin buraya sürgün edilmesindeki temel gaye, memleketinden, çevresinden, akraba, talebe ve dostlarından uzak küçücük bir beldede, insanlarla olan temasını ve etki alanını mümkün olduğunca daraltmaktır. Dönemin tek parti rejiminde İslam'a ve İslâmî eserlere/çalışmalara dair ne varsa tehdit altında olduğu hesaba katıldığı zaman, müellifin Barla gibi bir köyde, söz konusu risalenin kaynağını teşkil edecek yüzlerce cilt İslâmî eser külliyyatını bulabilmesinin ve bunlara müracaat ederek eser telif edebilmesinin mümkün olmadığı âşikârdır. Bunları kendi yanında getirmiş olması da mümkün olmadığına göre, bu risâlenin telifinde apaçık bir tevfiğ ve inâyet söz konusudur.⁵ *Risale-i Nur Külliyyatı*'nın kaynaklarına dair detaylı bir çalışmaya imza atan Abdülkadir Badıllı (v. 2014), 2007'de basılan eserinde, birçok sadık müminin şehadetiyle bu risalenin herhangi bir esere bizzat başvurulmadan

¹ Bkz. Ebû Zekeriyya Muhyiddîn Yahya b. Şeref en-Nevevî, *et-Takrîb ve't-teysîr*, thk. Muhammed Osman el-Hışt (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-Arabî, 1985), 74.

² Bediüzzaman Said Nursi, *Mektûbat* (İstanbul, Envâr Neşriyat, 1992), 88.

³ Bk. Abdülkadir Badıllı, *Risale-i Nur'un Kudsî Kaynakları*, (İstanbul: Envâr Neşriyat, 2007), 482.

⁴ Bk. Kültür ve Turizm Bakanlığı (KTB), "Isparta İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü" (Erişim 2 Şubat 2020).

⁵ Tefvîk: *Cenab-ı Hakk'ın kuluna yardım etmesi*; İnâyet: *Yardım, lütuf, meded etmek*. Bkz. Abdullah Yeğin, *Osmanlıca-Türkçe İslâmî-İlmî-Edebî-Felsefî Yeni Lugat*, (İstanbul: Hizmet Vakfı Yayınları, 1992), 274, 730.

ezbere telif edildiğinin sabit olduğunu, bunlardan halen Barla'da hayatta olanların bulunduğunu kaydetmektedir.⁶ Dolayısıyla çocukluğundan beri harikulade zekâsı ve yeteneği ile öne çıkarak "Bedüzzaman" lakabına layık görülen Nursî,⁷ bu risalenin muhtevasını, önceden okuyup tetkik ettiği ve bazılarını ezberlediği eserlere binâen, fakat kitapların kendisinden istifade imkânı bulunmadığı için hafızasına müracaatla oluşturmuştur. Mevcut durum, eserin sonunda Müellifin kendi ifadesiyle şöyle beyan edilmektedir:

İşte şu risalenin telifi hiç kalbimde yoktu. Çünkü risalet-i Ahmediyeye (s.a.v.) dair Otuz birinci ve On dokuzuncu Sözler yazılmıştı. Birdenbire, şu risaleyi yazmak için mücbir bir hatıra kalbe geldi. Hem kuvve-i hâfızam musibetler neticesi olarak sönmüştü. Hem meşrebimde, yazdığım eserlerde nakil suretiyle (Kâle-Kîle suretiyle) gitmemiştim. Hem yanımda kütüb-ü hadîsiye ve siyer kitabları yoktur. Bununla beraber "Tevekkeltü Alallah" diyerek başladım. Öyle bir muvaffakiyet oldu ki, Eski Said'in kuvve-i hâfızasından ziyade hâfızam yardım etti. Her iki-üç saatte, süratle otuz-kırk sahife yazıldı. Bir tek saatte, on beş sahife yazılıyordu. Ekser Buharî, Müslim, Beyhakî, Tirmizî, Şifa-i Şerif, Ebu Nuaym, Taberî gibi kitablardan naklediliyor. Halbuki bu nakilde hata olsa - hadîs olduğu için- günah olması lâzım geldiğinden kalbim titriyordu. Fakat anlaşıldı ki inayet var ve şu risaleye ihtiyaç var. İnşâallah sahih bir surette yazılmıştır. Şayet bazı elfaz-ı hadîsiyede veya râvilerin isminde bir yanlış bulursa, tashih edilerek müsamaha ile bakmalarını ihvanlarımdan rica ediyorum.⁸

Barla sâkinlerinden olup bu risâlenin yazılmasında müellife yardım edip kâtiplik görevini üstlenen Süleyman Sâmi, Hâfız Hâlid, Hâfız Tevfik ve diğer bazı hizmetlerini gören Abdullah Çavuş tarafından, yine eserin sonunda ve yukarıda kaydedilen müellif notunun altına şu not eklenmiştir:

⁶ Badıllı, *Risale-i Nur'un Kudsî Kaynakları*, 482.

⁷ Bu lakap kendisine üstatlarından olan Siirtli Molla Fethullah Verkanişî (v. 1899) tarafından verilmiştir. Nursî'nin kendi beyanıyla, Molla Fethullah onu, harika bir zekâsı ve kuvve-i hafızası olduğu bilinen meşhur Bedüzzaman-ı Hemedânî'ye (v. 398/1008) benzeterek bu lakabı vermiştir. Bk. Badıllı, *Bedüzzaman Saîd Nursî-Mufassal Tarihçe-i Hayatı*, (İstanbul: y.y., 1998), 1: 99-100 (Badıllı, bu bilgiyi 1946 yılında Emirdağ'da Re'fet Bey'e yazılan mektuba binâen, Osmanlıca yazma Emirdağ Lahikası'ndan aktarmaktadır.).

⁸ Nursi, *Mektûbat*, 196.

“Evet biz müsveddeyi yazıyorduk, Üstadımız da söylüyordu. Yanında hiç kitab yoktu; hiç müracaat da etmiyordu. Birdenbire gayet süratli söylüyordu, biz de yazıyorduk. İki-üç saatte, otuz-kırk, daha fazla sahife yazıyorduk. Bizim de kanaatımız geldi ki: Bu muvaffakiyet, mu'cizat-ı Nebeviyenin bir kerametidir.”⁹

Söz konusu risale tasnif bakımından “İşaret”lere ayrılmakta, “On altıncı İşaret”te irhâsât nev’inden olan harika durumlardan bahsedilmektedir. İrhâsât, Hz. Peygamber’in (s.a.v.) bi’setinden önce vukua gelen ve onun nübüvvetine delil kabul edilen olaylardır.¹⁰ Nursî on altıncı işareti üç kısımda mütalaa ederek ilk kısmı Hz. Peygamber’in (s.a.v.) nübüvvetine dair Tevrat, Zebûr, İncil ve suhuf-ı enbiyada yer alan delillere tahsis etmiştir.¹¹ Onun, bunları da irhâsatın bir yönü olarak mütalaa ettiği anlaşılmaktadır. Bu çalışmada, öncelikle delil olarak zikredilen bilgilerin İslâmî ilimler literatüründe ve Kitab-ı Mukaddes metinlerinde tekâbül ettiği koordinatlar tespit edilmeye çalışılacak,¹² ayrıca müellifin

⁹ Nursî, *Mektûbat*, 196.

¹⁰ Peygamberde tebliğ görevine başlamadan önce görülen hârikulâde hallere irhâs/ât, tebliğe başladıktan sonra görülenlere mucize, dine bağlı, ahlâklı ve iyi hal sahibi müminlerde görülen hârikulâde hallere keramet, sıradan müminlerde görülen bu tür hallere maûnet (ilâhî yardım) denir. Bk. Süleyman Uludağ, “Kerâmet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 25: 265-268.

¹¹ İkinci kısım fetret dönemindeki kâhinlerin, ayrıca o zamanın bir nevi evliya ve ârif-i billah olan bazı insanların Hz. Peygamber’in (s.a.s.) geleceğini müjdelemeleri ile ilgilidir. (Fetret daha ziyade Hz. İsa ile Hz. Peygamber (s.a.s.) arasında geçen tebliğsiz dönem için kullanılır. Bu dönemde yaşayan topluluklara da “fetret ehli” denir. Bk. Metin Yurdağ, “Fetret”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 12: 475.) Üçüncü kısım ise Hz. Peygamber’in (s.a.s.) doğumu sırasında ortaya çıkan hârika hâdiselerdir.

¹² Merhum Abdülkadir Badıllı’nın, başta âyet ve hadîsler olmak üzere *Risâle-i Nur Külliyatı*’nda geçen alıntılarının kaynağını tespit sadedinde yazdığı “*Risale-i Nur’un Kudsî Kaynakları*” adlı eserini burada bir defa daha anmak gerekiyor. İnternetin ve dijital teknolojinin bu denli gelişmiş olmadığı bir zaman diliminde, uzun yıllar ve büyük bir emekle bir araya getirdiği geniş kütüphanesini, Şanlıurfa’daki konutunda bizzat görme imkânı bulmuştum. Elektronik tarama imkânı olmaksızın, adeta el yordamıyla bütün külliyatta mevcut binlerce aktarımın kaynağını birer birer bulup tespit etmenin son derece zor ve zahmetli bir çalışma olduğu izahtan vârestedir. Müellif bu makalede bizim de incelenecek olduğumuz Kitab-ı Mukaddes’ten deliller kısmındaki tespitlerini şu kaynaklardan yapmıştır: Dârimî (v. 255/869), *Sünen*; Âcûrî (v. 360/970), *es-Şerî’a*; Ebû Nu’aym (v. 430/1038), *Delâilü’n-nübüvve*; İbn Kesîr (v. 774/1373), *el-Bidâye*; Kastallânî (v. 923/1517), *el-Mevâhibü’l-Jedünniyye*; Alî el-Kârî (v. 1014/1605), *Şerhu’s-Şifâ*, Halebî (v. 1044/1635), *es-Sîretü’l-Halebiyye*;

izlediği metoda dair saptamalara ve bazı önemli noktalarda hem müellif hem de sair İslâm ulemâsı tarafından yapılan açıklama ve analizlere yer verilecektir. Dolayısıyla çalışma aynı zamanda şerh ve haşiye niteliği taşımakta olup “19. Mektup/Mu‘cizât-ı Ahmediye” risalesinin “On altıncı İşâret”inin ilk kısmındaki beşâret delillerinin incelenmesiyle sınırlıdır. Öte yandan belirtmek gerekir ki çalışmaya bir tek makale olacak şekilde başlanmıştı ancak normal bir makale boyutunu çok geçtiği için ikiye bölündü. Teknik açıdan ilk makaleyi Eski Ahit’e ikinci Yeni Ahit’e tahsis etmek daha uygun olurdu fakat yine makale boyutlarına riâyet etmek adına Eski Ahit kapsamında sayılan Zebûr’dan (Mezmûrlar) aktarılan delillerle ilgili inceleme, ikinci bölüme eklendi. Bu açıdan Kitab-ı Mukaddes, Eski ve Yeni Ahit ayrımından ziyade iki makaleye bölünmüş bir bütün olarak incelenmiş oldu. Çalışmanın genel karakterinde kaynak tarama, içerik analizi ve karşılaştırma yöntemleri belirleyici olacaktır.

1. Müellifin Mukaddimesi

Bedüzzaman Saîd Nursî, Hz. Peygamber’in (s.a.v.) gelişini müjdeleyen ve vasıflarını beyan eden delilleri zikretmeden önce yaptığı girişte, birbiri üzerine bina ettiği bazı önemli noktalara şu şekilde dikkat çekmektedir:

a) Söz konusu kitaplar; yani Tevrat, Zebûr ve İncil, asıl itibarıyla semâvîdir ve peygamberlere (aleyhimüsselâm) indirilen metinlerdir.

b) Hz. Peygamber (s.a.v.) mezkûr peygamberlerin dinlerini¹³ neshetmiş, kâinatın adeta şeklini değiştirmiştir. Yeryüzünün neredeyse yarısı onun nuruyla aydınlanmıştır. O halde Hz. Mûsa (a.s.), Hz. Dâvud (a.s.), Hz. İsa (a.s.) gibi peygamberlerin Hz. Peygamber’den (s.a.v.) muhakkak bahsetmeleri gerekmektedir.

c) Bu kitaplarda, görece daha az öneme sahip haberler verildiğine göre, beşeriyet tarihinin en önemli hadisesi olan Hz.

Hüseyin el-Cisr (v. 1909), *Risâle-i Hamîdiyye (Türkçe tercümesi)*; Şeyh Yusuf Nebhânî (v. 1932), *Hüccetullahi ale’l-âlemîn; Kitab-ı Mukaddes ve Osmanlıca İncil*. Ayrıntılar için bk. Badıllı, *Kudsî Kaynaklar*, 635-646.

¹³ Müellif “din” ifadesiyle yürürlükten kaldırılan “şeriat”ları kastetmektedir.

Peygamber'in (s.a.v.) ortaya çıkışından da mutlaka haber verilmiş olmalıdır.

d) O halde bu en önemli hadise haber verilirken iki ihtimal ortaya çıkacaktır. Farzımuhal o hak peygamber değilse, kendi dinlerini ve kitaplarını tahripten kurtarmak için önceki peygamberlerin onu yalanlamaları; hak peygamberse, yine kendi dinlerini sonradan karıştırılan hurafelerden ve tahrifattan kurtarmak için onu tasdik etmeleri lazımdır.

e) Dost ve düşmanın ittifakıyla, hiçbir semâvî kitapta tezkip emaresi yoktur. Yalanlama olmadığına göre elbette ki tasdik vardır.¹⁴

Hz. Peygamber'den (s.a.v.) önce gelen enbiânın onu tasdik etmiş olmasının gerekliliğini bu şekilde tespit eden Nursî, onlardan intikal eden metinlerde bu doğrulamanın bazı delillerinin bulunmakta olduğuna dikkat çeker. Müellife göre Hz. Peygamber (s.a.v.) ehlikitaba Kur'ân lisanıyla "Kitaplarınızda benim tasdikim ve evsafım vardır. Benim beyan ettiğim şeylerde, kitaplarınız beni tasdik ediyor." diyerek; " **قُلْ تَعَالُوا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ** ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ **قُلْ فَأْتُوا بِالتَّوْرَةِ فَاتْلُوهَا إِنْ** " ¹⁵ ve " **وَأَنْفُسَكُمْ** ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ **قُلْ فَأْتُوا بِالتَّوْرَةِ فَاتْلُوهَا إِنْ** " ¹⁶ gibi âyetlerle onlara adeta meydan okumakta ve "Tevratınızı getiriniz, okuyunuz ve geliniz; biz çoluk ve çocuğumuzu alıp Cenab-ı Hakk'ın dergâhına el açıp, yalancılar aleyhinde lanetle dua edeceğiz!" demektedir. Bu meydan okumaya karşı da Yahudi ve Hristiyan din adamları onun bir yanışını gösterememiştir. Şayet gösterebilmiş olsalardı, kendi inkârlarını teyit etmek için bunu hep beraber bütün dünyaya yaymak isterlerdi. Ayrıca Hz. Peygamber'in (s.a.v.) bir yanışını bulsalardı,

¹⁴ Nursi, *Mektûbat*, 162.

¹⁵ Âl-i İmrân 3/61: " **قُلْ تَعَالُوا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ** ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ **قُلْ فَأْتُوا بِالتَّوْرَةِ فَاتْلُوهَا إِنْ** " : *Artık sana gelen ilimden sonra, her kim bu konuda seninle tartışmaya kalkarsa de ki: 'Gelin, çocuklarımızı ve çocuklarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı, bizzat kendimizi ve sizi (kendinizi) çağıralım, sonra gönülden niyaz edip yalvaralım da Allah'ın lânetinin yalancıların üzerine olmasını dileyelim.'*"

¹⁶ Âl-i İmrân 3/93: " **قُلْ تَعَالُوا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ** ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ **قُلْ فَأْتُوا بِالتَّوْرَةِ فَاتْلُوهَا إِنْ** " : *Tevrat indirilmeden önce İsrail'in (Ya'kûb'un) kendisine haram kıldıkları dışında, her türlü taâm İsrailoğulları'na helâldi. De ki: 'Eğer sâdik (doğru sözlü) iseniz, o zaman Tevrat'ı getirin ve onu okuyun.'*"

bununla iddialarında galip duruma yükselerek kurtulurlar; savaşı, perişanlığı ve yurtlarından çıkarılmak gibi musibetleri tercih etmezlerdi.¹⁷

Nursî ikinci önemli husus olarak Tevrat, İncil ve Zebûr'un ibârelerinde Kur'an âyetlerindeki gibi i'câzın bulunmadığını, ayrıca sürekli tercüme üstüne tercüme yapıldığından aslî olmayan pek çok kelimenin bu metinlere karıştığını belirtir. Ayrıca bu kitapları açıklayan din adamlarının sözleri ve yanlış tevilleri de onların âyetleriyle karıştırılmış, nihayet üzerine bir de yapılan tahrifat eklenmiştir. Neticede ortaya tağyirat ve tahrifatla dolu metinler çıkmıştır.¹⁸ Müellif bu noktada iki İslam âlimine ve onların telif etmiş oldukları iki esere önemle atıf yapmaktadır. Bunlardan biri, "Allâme-i meşhûr" diye tavsif ettiği Şeyh Rahmetullah el-Hindî'dir (v. 1308/1891)¹⁹. Bu zât, kütüb-i sâbıkanın binlerce yerinde

¹⁷ Nursî, *Mektûbat*, 162-163.

¹⁸ Nursî, *Mektûbat*, 163. [Örneğin beş kitaptan ve Hristiyan usulüne göre 187 bapattan oluşan Tevrat'ın cümle ve harf sayısı hakkında kesin bir rakam verilememektedir. Cümle sayısı hakkında 4888 ve 5845 rakamları zikredilmektedir. Harf sayısı ile ilgili verilen rakamlar ise 300.000 ile 400.000 arasında değişmektedir. İsrail'de Baale Keria'ların (Sinagog'da cemaate Tevrat okuyanlar) elle yazılan Tevrat tomarlarında (Sefer Torah) çokça hataya rastladıklarını Tel Aviv'deki Bnei Brak Mismeret Stam kuruluşuna bildirmeleri üzerine bu kurum bir araştırma yapmıştır. Yapılan araştırmada edilen netice oldukça şaşırtıcı bulunmuştur. II. Dünya Savaşı'ndan sonra yazılan Tevrat tomarlarının %84'ünde hata tespit edilmiştir. Bk. Baki Adam, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*, (İstanbul: Pınar yayınları, 2002), 32-33, 49.] Söz konusu hataların II. Dünya Savaşı'na kadar sürekli tahrif ve tağyir edilmiş Tevrat metni üzerinde yapıldığı da gözden kaçırılmamalıdır. Anlaşılan o ki tahrif ve değiştirme faaliyeti devam etmektedir. Söz konusu tahrif ve tağyir için ayrıca bk. Richard Elliott Friedman, *Kitab-ı Mukaddes'i Kim Yazdı?*, çev. Muhammet Tarakçı (İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2005).

¹⁹ Rahmetullah el-Hindî, misyonerlik konusundaki eseri "İzâletü'l-evhâm"ın neşrinden sonra, müsteşrik Karl Gottlieb Pfander'e konusu nesih, İncil'in tahrifi, İsâ'nın ulûhiyeti, teslîs, Hz. Muhammed'in peygamberliği ve Kur'an'ın Allah kelâmı olan bir münazara teklif etmiş; Agra'daki Church Missionary Society'e ait bir mekânda yapılan münazarayı ülkenin çeşitli yerlerinden gelen kalabalık bir dinleyici kitlesi izlemiştir. 10-11 Nisan 1854'te gerçekleştirilen münazarada daha konular bitmeden Pfander tartışmadan çekilmiş, bu durum Rahmetullah'ın üstün geldiği ve Pfander'in yenildiği şeklinde yorumlanmıştır. Rahmetullah, teslîs inancının akfî bakımdan tutarsızlığı ve İncil'in ilâhî bir kitap olma vasfını kaybetmesi konularını öne çıkardığı münazarada rakibini Batı kaynaklarını kullanarak mağlûp etmiştir. Konuya ilişkin akademik çalışma yapan Joel DeHart münazaranın Müslümanlar lehine büyük bir zafer olduğunu ifade etmektedir.

tahrifat bulunduğunu Yahudi ve Hristiyan ulemasına ispat ederek²⁰ onları susturmuştur.²¹ Diğer âlim ise yapılan bu kadar tahrifata rağmen bu kitaplardan Hz. Peygamber'in (s.a.v.) nübüvvetine dair yüz on dört delil çıkararak Hüseyin el-Cisr'dir (v. 1909)²². Bu zâtın söz konusu delillere yer verdiği "Risale-i Hamîdiye"²³ adlı eseri Manastırlı İsmâil Hakkı (v. 1912) tarafından tercüme edilmiştir. Nursî, detaylı bilgi edinmek isteyenleri bu eserlere havale etmektedir.²⁴

Ayrıntılı bilgi için Bk. Abdülhamit Birışık, "Rahmetullah el-Hindî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 34: 419-421.

²⁰ Bk. Rahmetullah b. Halîlî'r-Rahmân el-Kîrânevî el-Usmânî el-Hindî, *İzhârü'l-ḥak*, thk. Muhammed Ahmed Muhammed Abdülkâdir Halîl Melkâvî (Riyad: İdâretü'l-Buhûsî'l-İlmiyye, 1989), 1: 97-246; 2: 257-625; 3: 641-772; 4: 1078-1367.

²¹ el-Hindî'nin *İzhârü'l-ḥak* adlı eserinin, Müslümanlar tarafından Hristiyanlığa yazılan reddiyeler arasında önemli bir yeri vardır. Müellif eserde Ahd-i Atîk ve Ahd-i Cedîd'de tesbit ettiği 124 çelişkiyle 110 hataya işaret etmiştir. İkinci bölüm Tevrat ve İncil'in tahrifiyle ilgilidir. Üçüncü bölümde Ahd-i Atîk'teki bazı hususların mensuh, bazı hikâyelerin gerçek dışı olduğuna dikkat çeken müellif İncil'in Tevrat'ı neshettiğine dair Pavlus'un görüşünü nakleder; Müsevî ve Hristiyan şeriatlarında neshin mevcut olduğuna örnekleriyle ortaya koyar. Dördüncü bölümde teslis, önce akfî delillerle, daha sonra bizzat Hz. İsa'nın sözleriyle reddedilmektedir. Beşinci bölümde Kur'an'ın Allah kelâmı ve mucize oluşu üzerinde durulur, papazların Kur'an ve hadislere yönelik tenkit ve şüpheleri reddedilir. Eserin altıncı bölümü ise Hz. Muhammed'in peygamberliğiyle bu konuya dair Ahd-i Atîk ve Ahd-i Cedîd'de yer alan müjdelerle ilgilidir. Ayrıntılı bilgi için Bk. Mehmet Aydın, "İzhârü'l-Hak", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 23: 507-509.

²² Bk. Hüseyin Efendi el-Cisr, *er-Risâletü'l-Hamîdiyye fî ḥakîkatî'd-diyâneti'l-İslâmiyye ve ḥakḳıyyeti's-şer'ati'l-Muḥammediyye*, (Kahire: Dârü'l-Kitabî'l-Mısırî; Beyrut: Dârü'l-Kitabî'l-Lübnânî, 1433/2012), 40-61.

²³ İlyas Çelebi'nin eserle ilgili verdiği bilgi şu şekildedir: "Tam adı *er-Risâletü'l-Hamîdiyye fî ḥakîkatî'd-diyâneti'l-İslâmiyye ve ḥakḳıyyeti's-şer'ati'l-Muḥammediyye*'dir. Müellif önsözde kitabını, Isaac Taylor'ın İslâm akaidiyle Hristiyan inançları arasında temel noktalarda fark bulunmadığını ileri süren yazılar yazması, bir İngiliz bilim adamının da İslâm dinini öğretmek için Arapça bir gazete neşretmeye başlaması üzerine İslâm'ın esasları hakkında bilgi vermek, İslâmî hakikatlerle ilmî gerçekler arasında bir uyumsuzluk bulunmadığını göstermek ve Avrupalıların İslâm aleyhinde ileri sürdükleri iddiaları cevaplandırmak amacıyla kaleme aldığını belirtmektedir. Hüseyin el-Cisr, *er-Risâletü'l-Hamîdiyye*'yi Osmanlı Padişahı II. Abdülhamid'e ithaf etmiş ve padişah tarafından ödüllendirilmiştir." Ayrıntılı bilgi için bk. "er-Risâletü'l-Hamîdiyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2008), 35: 128-129.

²⁴ Nursî, *Mektûbat*, 163.

Müellif, vurguladığı bu noktaların ardından Hz. Peygamber'in (s.a.v.) nübüvvetini ikrar eden meşhur Yahudi ve Hristiyan din adamlarından ve devlet yöneticilerinden örnekler vermektedir. Daha önce Yahudi olan Abdullah b. Selâm (ra) ve Hristiyan olan Selmân el-Fârisî (ra) sahâbeden iki örnektir. Vehb b. Münebbih ve Kâ'bû'l-Ahbâr tâbiündandır. Rum Meliklerinden Hirakl, Mukavkis, Nasturu'l-Habeşe ve Habeş Reisi olan Necaşî gibi isimler örnek olarak zikredilen devlet adamlarıdır. Yine örnek olarak bahsi geçen Rahip Buheyra (Bahîra), Hâris İbn Ebî Şümerî'l-Gasanî, Sahib-i İlya ve Hirakl, İbn Natur ve Cârud, İbn Suriya, İbn Ahtab, Kâ'b b. Esed, Zübeyr b. Bâtıya, Ebî Yâsir, Şâmul, Sa'ye'nin iki oğlu olan Esîd ve Sa'lebe, İbn Bünyamin, Muhayırık, Dağâtır, Temim adındaki meşhur âlim ve Necran papazları ise Yahudi ve Nasâra âlimleri arasındadır. Bunların bir kısmı nübüvvetten önce yaşamış ve vefat etmiş, bir kısmı nübüvmete yetişmiş ve İslam'la şerefleşmiş, bir kısmı ise nübüvmete yetişip ikrar ettiği halde gayrimüslim kalmayı tercih etmiştir.²⁵

Nursî yukarıda özetlenmeye çalışılan iki hususu, kendi ifadesiyle "hücceti" zikrettikten sonra "Üçüncü Hüccet" başlığı altında Tevrat, İncil ve Zebûr'un Hz. Peygamber'den (s.a.v.) bahis ve ona işaret eden âyetlerinden birkaç numuneye yer vereceğini belirtir. Müellifin, sıralarken belli bir tasnifat yapmadığı bu deliller, çalışmamızda Tevrat, Zebûr ve İncil'den verilen örnekler şeklinde incelenecektir. Yukarıda belirtildiği gibi Zebûr ve İncil ile ilgili inceleme, devam niteliğindeki ikinci makaleye bırakılmıştır. Nursî'nin delilleri takdim edişinde böyle bir tasnifatın bulunmayışının, -makalenin giriş kısmında ayrıntılı bir şekilde değinildiği gibi- bu risâlenin ilmî çalışma imkânlarından mahrum bir halde, ilgili eserlere bizzat müracaat edemeden, ezberden ve hızlıca telif edilmesiyle ilişkili olduğu kanaatindeyiz.

Şimdi Tevrat metinlerine atfen, Hz. Peygamber'den (s.a.v.) bahsettiği ve onun gelişini müjdelediği belirtilen kısımlardan Nursî'nin kendi risalesinde verdiği örnekler incelenecektir.

2. Tevrat'tan Verilen Örnekler

²⁵ Nursi, *Mektûbat*, 163-164.

Bedüzzaman Said Nursî'nin "Tevrat" lafzıyla genel anlamda Zebûr hariç *Eski Ahit*'i kastettiği anlaşılmaktadır. Bilindiği gibi başta Zebûr (Mezmûrlar) ve diğer birçok bölüm Eski Ahit kapsamında sayılmakta ve "Tevrat" denince genelde Eski Ahit'in tamamı, özelde ilk beş bölümü [Yaratılış (Başlangıç), Mısır'dan Çıkış (Çıkış), Levililer (Levioğulları), Çölde Sayım (Sayılar), Yasa'nın Tekrarı (Tekrar)] akla gelmektedir. Bu başlık altında Müellifin doğrudan "Tevrat" referansıya yaptığı aktarımlar, ayrıca *Mîhâil (Mika)* ve *Eş'iyâ (Yeşeya/İşaya)* bölümlerinden verdiği birer örnek incelenecektir.

2.1. Tevrat'tan verilen örneklerin ilki, "إِنَّ اللَّهَ قَالَ لِإِبْرَاهِيمَ إِنَّ هَاجَرَ تِلْذٌ وَيَكُونُ مِنْ وَلَدِهَا مَنْ يَدُهُ فَوْقَ الْجَمِيعِ وَيَدُ الْجَمِيعِ مَبْسُوطَةٌ إِلَيْهِ بِالْخُشُوعِ" ifadesidir. Müellif bunun Türkçe karşılığını, "*Hz. İsmâil'in vâlidesi olan Hacer, evlat sahibesi olacak ve onun evlâdından öyle birisi çıkacak ki, o veledin eli, umumun fevkinde olacak ve umumun eli huşû' ve itaatle ona açılacak.*"²⁶ şeklinde vermiştir.

Nursî'nin, Tevrat metinlerinde geçen ifadelerin bu şekilde özetini kaydettiği anlaşılmaktadır. Nitekim ilgili alanda müstakil eserler telif eden yahut eserlerinde konuya daha detaylı yer veren âlimler, bu müjdenin Tevrat'ın birinci sifrinin dokuzuncu faslında bulunan tam metnini kaydetmiştir. Bu kayıtlar temelde aynı olmakla beraber farklı lafızlarla kaydedilmiştir.²⁷ Yahudi

²⁶ Nursî, *Mektûbat*, 165.

²⁷ Bk. Ebû'l-Hasan Ali b. Muhammed el-Mâverdî, *İ'lâmu'n-Nübüvve* (Beyrut: Dâru Mektebeti'l-Hilâl, 1409/1988), 149; Semev'el b. Yahya b. Abbâs el-Mağribî, *Bezlü'l-mechûd fî ifhâmi'l-Yehûd*, haz. Abdülvehhab Tavîle (Dımaşk: Dâru'l-Kalem/Beyrut: Dâru's-Şâmiyye, 1989), 86-87; Ebu'l-Bekâ el-Hâşimî, *Tahcîlu men harrafet-Tevrâte ve'l-İncîl*, thk. Mahmud Abdurrahman Kadh (Riyad: Mektebetü'l-İbkân, 1998), 2: 653; Süleyman b. Abdülkavî Necmüddîn et-Tûfî, *el-İntisârâtü'l-İslâmiyye fî keşfi şübehi'n-Nasrâniyye*, thk. Salim b. Muhammed el-Karnî (Riyad: Mektebetü'l-İbkân, 1419/1998), 1: 379; Takiyüddin Ebu'l-Abbâs Ahmed İbn Teymiyye el-Harrânî, *el-Cevâbu's-sahîhu limen beddele dîne'l-Mesîh*, thk. Ali b. Hasan v. dğr. (Suudi Arabistan: Dâru'l-Âsime, 1999), 5; 223-225; Muhammed b. Ebî Bekir b. Eyyub İbn Kayyim el-Cevziyye, *Hidâyetü'l-hiyârâ fî ecvibetü'l-Yehûdî ve'n-Nasârâ*, thk. Muhammed Ahmed el-Hacc (Cidde: Dâru'l-Kalem/Dâru's-Şâmiyye, 1996), 350, 527; Takiyüddin Ahmed b. Ali el-Makrîzî, *İmtâ'u'l-esma'î bimâ li'n-Nebiyi mine'l-ahvâli ve'l-emvâli ve'l-hafedeti ve'l-metâ'*, thk. Muhammed Abdülhamid en-Nesîmî (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye: 1999), 3: 383; Ali b. Muhammed Ebu'l-Hasan Nüreddin el-Kârî, *Şerhu's-Şifâ* (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1421/2001), 1: 744; Ebu'l-Me'âfî Mahmud

bilginlerinden olup ihtidâ eden Semev'el b. Yahyâ el-Mağribî (v. 570/1175)²⁸ ifadenin farklı şekillerinin farklı tercümelere dayandığını söylemektedir.²⁹ Dolayısıyla ulemânın zikrettiği metinlerin, Arapça'ya yapılan farklı tercümelere nakledildiği anlaşılmaktadır.

Örneğin Mâverdi'nin (v. 450/1058) aktarımı şöyledir: “ لما هربت هاجر من سارة تراءى لها ملك وقال: يا هاجر أمة سارة ارجعي إلى سيدتك فاخضعي لها، فإن الله سيكثر زرعك وذريتك حتى لا يحصون كثرة، وها أنت تحبلين وتلدن إبنا وتسميه إسماعيل لأن الله تعالى قد سمع خشوعك وهو يكون عين الناس وتكون يده فوق وتسميه إسماعيل لأن الله تعالى قد سمع خشوعك وهو يكون عين الناس وتكون يده فوق : الجميع ويد الجميع مبسوطه إليه بالخضوع bir melek göründü ve 'Ey Sâre'nin câriyesi Hâcer! Hanımına dön ve ona itaat et. Nitekim Allah senin ekinini ve zürriyetini, çokluğundan dolayı sayamayacakları kadar kesretli kılacaktır. İşte! Sen gebe kalıp İsmâil ismini vereceğin bir erkek çocuk doğuracaksın. Çünkü Allah Teâlâ senin yakarış ve teslimiyetini duydu. O, insanların şerefi ve ileri geleni olacak; onun eli (makamı, daveti) herkesin fevkinde ve herkesin eli itaatle ona uzanmış olacaktır.' dedi.”³⁰

Şükrî el-Âlûsî, *es-Süyûfü'l-müşrika ve muhtasaru's-savâki'l-muhrika*, thk. Mecid el-Halîfe (Kahire: Mektebetü'l-İmami'l-Buhârî, 2008), 422.

²⁸ Babası Fas, annesi Basra kökenli olup Bağdat'a yerleşmiş bir Yahudi ailesinin çocuğudur. İlk eğitimini kültürlü aile ortamında bir rabbi ve şair olan babasından aldı. Matematik, astronomi, tıp ve uygulamalı tıp gibi ilimleri okumuştur. Semev'el uzun araştırmalar sonucu İslâm'ı seçmiş, fakat bu kararını babasını üzmemek için uzun süre ertelemiştir. Nihayet 558'de (1163) Hz. Peygamber'i (s.a.s.) rüyasında görünce daha fazla beklemeden ihtida etmiş ve dört yıl sonra durumu bir mektupla babasına bildirmiştir. Merâğa'da ünlü bir hekim olarak vefat eden Semev'el'in matematik ilmine çok ciddi katkıları bilinmektedir. Eserlerinin sayısı seksen beş olup bunların büyük bir kısmı günümüze ulaşmamıştır. Müslüman olduktan sonra Yahudiliğe karşı kaleme aldığı polemik içerikli “*İfhamü'l-Yehûd ve kışsatü İslâmi's-Semev'el ve rü'yâhü'n-nebî 'aleyhi's-selâm*” adlı eser, 1339'da Latince'ye tercüme edildiğinde İslâm kelimesi Hıristiyanlık ile değiştirilerek Semev'el'in Müsevîlik'ten Hıristiyanlığa geçtiği iddia edilmiş, böylece onun Ortaçağ Avrupası'nda son derece popüler bir isim haline gelmesine yol açılmıştır. Bu eserden Şehâbeddin el-Karâfi ve özellikle İbn Kayyim el-Cevziyye gibi reddiye müelliflerinin geniş ölçüde faydalandıkları bilinmektedir. Daha önce iki defa *Bezlü'l-mechûd fi ifhami'l-Yehûd* adıyla basılan *Gâyetü'l-mağsûd fi'r-red 'ale'n-Naşârâ ve'l-Yehûd* adlı eser bir önceki kitabın biraz daha geliştirilmiş şeklidir. Ayrıntılı bilgi için bk. İhsan Fazlıoğlu, “Semev'el el-Mağribî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 36: 488-489.

²⁹ Semev'el el-Mağribî, *Bezlü'l-mechûd fi ifhami'l-Yehûd*, 87.

³⁰ Mâverdi, *İ'lâmu'n-Nübüvve*, 149.

İslâm âlimleri tarafından bu ifadelerin bizzarure Hz. Peygamber'i (s.a.v.) tebşir ettiği vurgulanmıştır. Mâverdi, Hz. İsmâil'in (a.s.) evlatlarından bu vasfa sadece Hz. Peygamber'in (s.a.v.) mazhar olduğunu söyler. Çünkü İsmâil soyundan gelenler, ondan önce mağlup ve ezilen konumunda iken, onunla galip ve hâkim olmuştur.³¹ Ebu'l-Bekâ el-Hâşimî (v. 668/1269) ise söz konusu müjdenin ancak Hz. Peygamber'in (s.a.v.) gönderilmesiyle tamamlandığını belirtir.³²

Daha geniş bir açıklama yapan İbn Kayyim el-Cevziyye (v. 751/1350) şunların altını çizer: Malumdur ki Hz. Peygamber'in (s.a.v.) nübüvvetine kadar, Hz. İsmâil'in (a.s.) soyundan gelenlerin eli Hz. İshâk'ın (a.s.) soyundan gelenlerin elleri fevkinde değildi. İshâkoğullarının elinde nübüvvet ve kitab bulunmaktaydı. Hz. Yûsuf (a.s.) zamanında Hz. Yakub (a.s.) ile beraber Mısır'a girmişlerdi. Hz. Mûsa (a.s.) ile beraber oradan çıkarken izzetliyidiler. Hz. Dâvud (a.s.) zamanında Hz. Yuşa' (a.s.) ile beraberdiler. Hz. Süleyman (a.s.) kendisinden başka kimseye verilmeyen bir mülk ile onların hükümdarı oldu. Daha sonra Allah Teâlâ onlara Buhtunnaşr'ı musallat etti. Sonra gönderilen Hz. İsa'yı (a.s.) inkâr edip yalanladılar. Allah Teâlâ da onların mülklerini paramparça etti. Bir daha ayağa kalkacak destek bulamayarak yeryüzünde farklı topluluklara ayrıldılar. Rumların ve Farsların hükmü altına girdiler. İsmâiloğulları bu safhaların hiçbirinde ne onların ne de genel olarak milletlerin üzerinde galip değildi. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) gelişinden sonra ise Rum, Fars, Türk ve Deylem bölgeleri onların hükmü altına girdiği gibi Yahudi, Nasâra, Mecûsî, Sâbiî ve Putperest milletlere de hâkim oldular. İşte Tevrat'taki "وَتَكُونُ يَدُهُ فَوْقَ الْجَمِيعِ، وَيَدُ الْكُلِّ بِهِ" kavlinin tevili budur ve bu, kıyamete kadar sürecektir.³³

Yukarıda Mâverdi'nin aktarımıyla Arapçası kaydedilen ifadeler günümüz Tevrat metinlerinde; biri Kitab-ı Mukaddes şirketine diğeri Yehova Şahitleri diye bilinen Hristiyan mezhebe³⁴ ait iki ayrı baskıda şöyledir (İkincisi ilk aktarımın dipnotuna

³¹ Mâverdi, *İ'lâmu'n-Nübüvve*, 149.

³² Ebu'l-Bekâ, *Tahcîl*, 2: 653

³³ İbn Kayyim, *Hidâyetü'l-hiyârâ*, 350.

³⁴ Tarikat olarak bilinen "Yehova Şahitleri" mezhep kabul edilmektedir. Bk. Şinasi Gündüz, *Din ve İnanç Sözlüğü*, (Ankara: Vadi Yayınları, 1998), 390.

eklenecek, bu makalede ve devam niteliğindeki ikinci makalede aynı usûl takip edilecektir):

6) ... Hâcer onun yanından kaçtı. 7) Rabb'in meleği Hâcer'i çölde bir pınarın, Şur yolundaki pınarın başında buldu. 8) Ona, "Sara'nın cariyesi Hâcer, nereden gelip nereye gidiyorsun?" diye sordu. Hâcer, "Hanımım Sara'dan kaçıyorum" diye yanıtladı. 9) Rabb'in meleği, "Hanımına dön ve ona boyun eğ!" dedi. 10) "Senin soyunu öyle çoğaltacağım ki, kimse sayamayacak. 11) "İşte hamilesin, bir oğlun olacak. Adını İsmâil koyacaksın. Çünkü Rab sıkıntı içindeki yakarışını işitti. 12) Oğlun yaban eşeğine benzer bir adam olacak. O herkese, herkes de ona karşı çıkacak. Kardeşlerinin hepsiyle çekişme içinde yaşayacak."³⁵

İslâm âlimlerinin Tevrat'tan Hz. Peygamber'in (s.a.v.) nübüvvet ve evsafına delil addettikleri kısımlar, zaman içinde tahrif ve tağyir edilmiş olan Tevrat metinlerinden alınmadır. Anlaşılan muharref Tevrat'ta da tahrifat çalışmaları sürdürülmüştür. Nitekim yukarıda kaydedilen metinlerde Hâcer'in çocuğu (hâşâ) yaban eşeğine benzetilmekte, herkesin ona, onun da herkese karşı çekişme içinde olacağı söylenmektedir. Oysaki İslâm âlimlerinin kaydettiği bazı metinlerde de "vahşi" lafzı geçmektedir fakat "eşek" kelimesi daha sonra eklenmiştir (Arapça Tevrat'ta ifade "وَأَنَّهُ يَكُونُ جِمَارًا وَخَشِيًا بَشِيرًا" şeklindedir³⁶). Örneğin günümüzden tam yedi yüz elli bir yıl önce vefat etmiş olan Ebu'l-Beka el-Hâşimî bu kısmı "وولدك يكون وحشي الناس وتكون يده فوق الجميع ويد الكل به. ويكون مسكنه على تخوم جميع إخوته" şeklinde aktarmaktadır. Hüseyin el-Cisr kendi incelediği metindeki "بَنُو الْوَحْشَةِ" ile Hâcer'in çocukları olan

³⁵ *Kutsal Kitap -Eski ve Yeni Antlaşma-*, (İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları, 2010), Tekvin 16/6-12. [(6) ... sonunda Hacer onun yanından kaçıp gitti.7) Daha sonra Yehova'nın meleği Hacer'i çölde Şur yolundaki pınarın başında buldu. 8) "Saray'ın hizmetçisi Hacer, nereden gelip nereye gidiyorsun?" diye sordu. O da "Hanımım Saray'dan kaçıyorum" dedi. 9) O zaman Yehova'nın meleği, "Hanımına dön ve ona boyun eğ" dedi. 10) Ve Yehova'nın meleği şunu söyledi: "Senin soyunu öylesine çoğaltacağım ki, çokluğundan sayılamayacak." 11) Yehova'nın meleği şunları ekledi: "Hamilesin ve bir oğul doğuracaksın, adını İsmâil koyacaksın, çünkü Yehova feryadını işitti. 12) Oğluna gelince, yaban eşeği gibi zaptedilmez bir adam olacak. O herkese karşı, herkes de ona karşı olacak. Ve tüm kardeşlerinin karşısında çadır kuracak."³⁵ *Kutsal Kitap -Yeni Dünya Çevirisi-(Tevrat, Zebûr, İncil)*, nşr. Watchtower Bible and Tract Society New York, Inc. (New York: b.y., 2017), Tekvin 16/12.]

³⁶ Bk. *el-Kitâbu'l-Mukaddes -Tercemetü'l-Âlemi'l-Cedîd-*, (New York: b.y., 2017), Tekvin 16/12.

Arapların kastedildiğini; Hz. İsmâil hakkında da Tekvin'de “أَنَّهُ سَيَكُونُ وَحْشًا” denildiğini belirtir.³⁷ Ebu'l-Bekâ'nın eserini tahkik eden Muhammed Abdurrahman Kadh ise Abdülahad Dâvud'un (v. 1930 [?])³⁸ konuyla ilgili şu açıklamasına dikkat çekmektedir:

“Burada zürriyeti çok olacağı vâdedilen kişiden maksat, elbette ki Hz. İsmâil'dir. Şimdi, Hristiyanlar Arapçadaki 'وفر' kelimesiyle eşanlamlı olan 'para' fiilinden türeyip de 'verimli' veya 'mebzûl' (وَفِير) anlamına gelen bir kelimeyi tamamen indî bir şekilde 'yaban eşeği' olarak tercüme etmektedirler. Allah'ın 'zürriyeti bol' ve 'bereketli' dediği İsmâil'e 'yaban eşeği' demek, utanmazlık ve Allah'a karşı saygısızlık değil mi?”³⁹

Kanaatimizce metindeki “وحشي” kelimesi, insanlardan uzak duran, ünsiyet etmeyen, yalnızlığı tercih edip uzlete çekilen⁴⁰ anlamında düşünülürse; Hz. Peygamber'in (s.a.v.) nübüvvet öncesi, insanlardan uzaklaşıp Hıra mağarasına çekildiği dönemi de hatırlatır gibidir. Bu dönem onun hayatındaki en önemli süreçlerden biridir. Ayrıca daha sahih olduğu anlaşılan metinlerde onun elinin, yani gücünün ve hükmünün eller üzerinde oluşu ve her elin saygıyla ona uzanışı; zaman içinde karşılıklı bir çekişme, kavga ve düşmanlık hali gibi yansıtılarak tahrif edilmiştir.

Tevrat'ta Hâcer'in evlatlarının büyük bir ümmet olacağını vurgulayan diğer bir bölüm ise şöyledir:

12) Ancak Tanrı İbrahim'e, “Oğlunla cariyen için üzülme” dedi, “Sara ne derse, onu yap. Çünkü senin soyun İshak'la sürecektir. 13)

³⁷ Cisir, *er-Risâletü'l-Ĥamîdiyye*, 49.

³⁸ Asıl adı David Benjamin Keldânî'dir. 1282'de (1866) İran'da Urmiye'de doğmuş, 1895'te rahip olmuş ve sonrasında pek çok önemli görevlerde bulunmuştur. İstanbul'da Şeyhülislâm Cemâleddin Efendi ve diğer âlimlerle yaptığı görüşmeler sonunda Müslüman olarak Abdülahad Dâvûd adını almıştır. Bir müddet İstanbul'da ikamet eden Müellif, Aralık 1914'te Amerika'daki evli kızının yanına gitmiş ve orada vefat etmiştir. Ölüm tarihi kesin olarak tespit edilememiştir. Ayrıntılı bilgi için bk. Ömer Faruk Harman, “Abdulahad Dâvud”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1988), 1: 177-178.

³⁹ Bk. Abdülahad Dâvud, *Tevrat ve İncil'e Göre Hz. Muhammed (a.s.)*, trc. Nusret Çam (İzmir: Nil Yayınları, 1988), 37. Ayrıca bk. Ebu'l-Bekâ, *Tahcîl*, 2: 653.

⁴⁰ Bkz. Muhammed b. Mükrim b. Ali Ebu'l-Fadl Cemâlüddîn İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, (Beyrut: Dâru's-Sâdir, 1992), 6: 368.

Cariyenin oğlundan da bir ulus yaratacağım⁴¹, çünkü o da senin soyun.”¹⁴) İbrahim sabah erkenden kalktı, biraz yiyecek, bir tulum da su hazırlayıp Hacer’in omuzuna attı, çocuğunu da verip onu gönderdi. Hacer Beer-Şeva Çölü’ne gitti, orada bir süre dolaştı. 15) Tulumdaki su tükenince, oğlunu bir çalının altına bıraktı. 16) Yaklaşık bir ok atımı uzaklaşıp, “Oğlumun ölümünü görmeyeyim” diyerek onun karşısına oturup hıçkıra hıçkıra ağladı. 17) Tanrı çocuğun sesini duydu. Tanrı’nın meleği göklerden Hacer’e, “Nen var, Hacer?” diye seslendi, “Korkma! Çünkü Tanrı çocuğun sesini duydu. 18) Kalk, oğlunu kaldır, elini tut. Onu büyük bir ulus yapacağım.”⁴²) 19) Sonra Tanrı Hacer’in gözlerini açtı, Hacer bir kuyu gördü. Gidip tulumunu doldurdu, oğluna içirdi.⁴³

2.2. Nursî’nin Tevrat’tan zikrettiği ikinci ifade, “ وَقَالَ يَا مُوسَى إِنِّي مُقِيمٌ لَهُمْ نَبِيًّا مِنْ بَنِي إِخْوَتِهِمْ مِثْلَكَ وَأَجْرِي قَوْلِي فِي فَمِهِ وَالرَّجُلُ الَّذِي لَا يَقْبَلُ قَوْلَ النَّبِيِّ فَآنَا أَنْتَقِمُ مِنْهُ ”⁴⁴ şeklinde. Müellif bunun anlamını, “Benî İsrail’in kardeşleri olan Benî İsmâil’den senin gibi birini göndereceğim. Ben sözümü onun ağzına koyacağım, benim vahyimle konuşacak. Onu kabul etmeyene azab vereceğim.”⁴⁵ cümleleriyle kaydetmektedir.

Alî el-Kârî (v. 1014/1605) Kâdı İyâd’ın (v. 544/1149) meşhur *eş-Sifâ*’sına yazdığı şerhte ifadeyi şu şekilde zikreder: “ ففي التوراة أن الله تعالى قال لإبراهيم عليه السلام أن هاجر ولد ويكون من ولدها من يده فوق الجميع ويد الجميع مبسوطة إليه بالخشوع وقال لموسى عليه السلام إني مقيم لهم نبيا من بني إخوانهم مثلك وأجري قولي في فيه يقول لهم ما أمرهم والرجل الذي لا يقبل قول النبي منه إخوانهم منه : الذي يتكلم باسمي فأنا انتقم منه ’Hâcer dünyaya bir çocuk getirecek, onun çocuklarından öyle bir kimse çıkacak ki eli herkesin üzerinde ve herkesin eli ona saygıyla uzanmış olacak.’; Mûsa’ya (a.s.) ise ‘Muhakkak Ben onlara kardeşlerinin çocuklarından senin gibi bir peygamber göndereceğim ve sözümü onun ağzından ihsan edip ortaya koyacağım. Onlara, ne emrettiğimi söyleyecek. Benim ismimle

⁴¹ “فسأجعلُه أيضاً أمةً لأتَّه نَسلك” Bk. *el-Kitâbu’l-Mukaddes -Tercemetü’l-Âlemi’l-Cedîd-*, Tekvin 21/13.

⁴² “لأني أجعلُه أمةً عظيمةً” Bk. *el-Kitâbu’l-Mukaddes -Tercemetü’l-Âlemi’l-Cedîd-*, Tekvin 21/18.

⁴³ *Kutsal Kitap -Eski ve Yeni Antlaşma-*, Tekvin 21/12-19.

⁴⁴ Bk. Ali el-Kârî, *Şerhu’s-Şifâ*, 1: 744; Âlûsî, *es-Süyûfü’l-müşrika*, 422.

⁴⁵ Nursî, *Mektûbat*, 165-166.

(Benim adıma) konuşan bu peygamberin sözünü kabul etmeyen kimseye gelince; Ben ondan intikam alacağım.' demektedir."⁴⁶

İbn Hazm (v. 456/1064), bu sıfatın Hz. Peygamber'in (s.a.v.) haricinde kimse için mümkün olmadığını belirtir. Nitekim İsrâiloğullarının kardeşleri İsmâiloğullarıdır.⁴⁷ Hüseyin el-Cisr ise "senin gibi" ifadesiyle, gelecek olan peygamberin Hz. Mûsa gibi şeriat sahibi ve cihat ehli olacağı; onun ağzına konulacak "söz" ile Kur'ân'ın kastedildiğini kaydetmiştir.⁴⁸

İslâm âlimleri ilgili ifadelerin Tevrat'ın beşinci sifrinde bulunduğunu kaydetmiştir. Lafızlar farklılaştığı için, bu gibi ifadelerin günümüzde yapılan Tevrat baskılarının hangi cümlelerine tekabül ettiğinin tespiti kimi zaman zorlaşmaktadır. Örneğin Nasrullah el-Hindî el-Mekkî'nin⁴⁹ *es-Savâki'u'l-Muhrîka*'sını ihtisar eden Mahmûd Şükrî el-Âlûsî'nin (v. 1924) *es-Süyûfü'l-Müşrika* adlı eserinin muhakkiki, "Yahudilerin elinde bulunan Tevrat'ın beşinci sifrinde böyle bir ifade bulamadık" demektedir.⁵⁰ Oysa günümüzde basılan Tevrat'ın, "Yasa'nın Tekrarı" yahut "Tekrar" diye anılan beşinci bölümünde -bu bölüm *Tesniye* adıyla bilinmektedir- bu ifadeler, öncesi ve sonrasıyla beraber şöyledir:

15) Tanrınız Rab size aranızdan, kendi kardeşlerinizden benim gibi bir peygamber çıkaracak. Onu dinleyin. 16) Horev'de toplandığınız gün Tanrınız Rab'den şunu dilemişsiniz: "Bir daha ne Tanrınız Rabb'in sesini duyalım ne de o büyük ateşi görelim, yoksa ölürüz." 17) Rab bana, "Söyledikleri doğrudur" dedi. 18) "Onlara kardeşleri arasından senin gibi bir peygamber çıkaracağım. Sözlerimi onun ağzından işiteceksiniz. Kendisine buyurduklarımın tümünü onlara bildirecek. 19) Adıma konuşan peygamberin ilettiği sözleri dinlemeyeni ben cezalandıracağım. 20) Ancak, kendisine

⁴⁶ Ali el-Kârî, *Şerhu's-Şifâ*, 1: 744. Ayrıca bk. Ebû Muhammed Ali b. Ahmed İbn Hazm, *el-Fasl fi'l-milel ve'l-ehvâi ve'n-nihal* (Kahire: Mektebetü'l-Hancı, ts.), 1: 90

⁴⁷ İbn Hazm, *el-Fasl fi'l-milel*, 1: 90

⁴⁸ Cisr, *er-Risâletü'l-Hamâdiyye*, 41.

⁴⁹ *es-Süyûfü'l-Müşrika*'nın muhakkiki, bu zât hakkında detaylı bilginin bulunmadığını, takriben hicrî on ikinci asırda Hindistan bölgesinde yaşayan ulemadan olduğunu belirtmektedir. Müellif bu zâtın eserini çok beğendiği için ihtisar etmiştir. Bk. Âlûsî, *es-Süyûfü'l-Müşrika*, 19.

⁵⁰ Âlûsî, *es-Süyûfü'l-Müşrika*, 422.

buyurmadığım bir sözü benim adıma söylemeye kalkışan ya da başka ilahlar adına konuşan peygamber öldürülecektir.”⁵¹

Bariz farkların yanı sıra İslâm âlimlerinin aktardığı metinde “Kardeşlerinin oğulları” (yani İshâkoğullarının kardeşi olan İsmâiloğulları) arasından ifadesinin “kardeşleri arasından” diye kaydedildiği görülmektedir. Burada en sondaki tehdit ifadesi ise tıpkı Hz. Peygamber (s.a.v.) hakkında farazî bir tehdit ifadesi olan “وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ * لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ * ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ * فَمَا مِنْكُمْ * مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ * : Şayet (Peygamber) bize atfen bazı sözler uydurmuş olsaydı; elbette ki kudret eliyle onu kısıkvrak yakalar, sonra da onun şah damarını koparırdık. Hiçbiriniz de buna mâni olamazdınız!”⁵² âyetlerini hatırlatmaktadır.

İbn Kayyim söz konusu ifadelerin ehlikitap tarafından yorumlandığını kaydetmektedir. Hristiyanlar gelecek olan zâtın Hz. İlsâ (a.s.) olduğunu iddia etmiştir. Yahudiler bir takım lafzî deliller öne sürmenin yanı sıra “kardeşleri” ifadesine dayanarak bunların İsrâiloğulları, müjdelenen kişinin Şamuel, Yûşa yahut Hârun peygamberler (aleyhimüsselam) olduğunu savunmuştur. Müslümanlara göreyse bu zâtın Hz. Muhammed (s.a.v.) olduğunda şüphe bulunmamaktadır. Zira bahsi geçen peygamber İsrâiloğullarından olsaydı “من بني إخوانهم” : kardeşlerinin çocuklarından” değil “من أنفسهم” : kendilerinden”⁵³ denmesi gerekirdi. Çünkü hiçbir dilde İsrâiloğullarının kardeşleri denilerek yine İsrâiloğulları kastedilmez. Tıpkı “Zeyd’in kardeşleri” denilirken, Zeyd’in kastedilenlere dahil olmadığı gibi. Ayrıca “مِثْلِكَ” :

⁵¹ *Kutsal Kitap -Eski ve Yeni Antlaşma-*, Yasanın Tekrarı 18/15-20. [(15) Tanrın Yehova size aranızdan, kendi kardeşlerinizden benim gibi bir peygamber çıkaracak (onu dinlemelisin). 16) Nasıl ki Horeb’de cemaatin toplandığı gün ‘Tanrım Yehova’nın sesini bir daha duymayayım, bu büyük ateşi tekrar görmeyeyim; çünkü ölmek istemiyorum’ diyerek Tanrın Yehova’ya ricada bulunmuşum. 17) O zaman Yehova bana şöyle demişti: “Bütün dedikleri doğru. 18) Onlara kendi kardeşleri arasından senin gibi bir peygamber çıkaracağım; sözlerimi onun ağzından bildireceğim, kendisine emredeceğim her şeyi onlara anlatacak. 19) Benim adımla bildirdiği sözleri dinlemeyen adamdan ben hesap soracağım. 20) Ancak, kendisine emretmediğim bir sözü benim adımla söylemeye ya da başka tanrıların adıyla konuşmaya cüret eden peygamber ölecek.] *Kutsal Kitap -Yeni Dünya Çevirisi-*, Tekrar 18/15-20.

⁵² el-Hâkka 69/44-47.

⁵³ Örneğin Araplara hitaben Hz. Peygamber’in kendi içlerinden gönderildiği vurgulanırken “مِنْ أَنْفُسِهِمْ” (Âl-i İmrân 3/164), “مِنْ أَنْفُسِكُمْ” (Tevbe 9/128) denilmektedir.

senin gibi” lafzından kasıt Hz. Mûsa (a.s.) gibi şeriat sahibi demektir ki Şamuel ve Yûşa' peygamberler müstakil şeriat sahibi değildir. Hz. Hârûn (a.s.) Hz. Mûsa'dan (a.s.) önce vefat etmiştir. Hz. İsâ (a.s.) ise Hristiyanlara göre kul değil ilahdır. Oysaki İsrâiloğullarının kardeşleri denilirken Allah'ın kulları olan milletlerden, yine O'nun kulu olan bir nebîden bahsedilmektedir. O halde Hristiyanların iddiası da tutarsızdır.⁵⁴ Rahmetullah el-Hindî buradaki beşaretin diğer peygamberlerden birine değil Hz. Peygamber'e (s.a.v.) yönelik olduğunun on farklı açıdan delilini uzun uzun izah etmektedir.⁵⁵

Burada bir parantezle Tevrat, Zebûr, İncîl ve Kur'ân isimlerinin birbirlerinin yerine kullanılabilmesine dikkat çekmemiz gerekmektedir. İbn Kayyim bunların bazen özel isim bazen de kutsal metinlerin tümünü kastedecek şekilde cins isim olarak kullanıldığını söyler. Örneğin Kur'ân lafzıyla Zebûr'un, Tevrat ve İncîl lafızlarıyla Kur'ân'ın kastedildiği vakidir. Sahih bir hadis şöyledir: “حُقِّفَ عَلَى دَاوُدَ الْقُرْآنَ فَكَانَ مَا بَيْنَ أَنْ يُسْرَجَ دَابَّتَهُ إِلَى أَنْ يَرْكَبَهَا يَفْرَأُ الْقُرْآنَ”) Dâvud'a Kur'ân hafifletilmişti (okuması kolaylaştırılmıştı). Bineğini eğermesiyle üzerine binmesi arasında kalan vakitte Kur'ân'ı okurdu.”⁵⁶ Buradaki Kur'ân lafzından murad onun kendi Kur'ân'ı, yani Zebûr'dur. Dolayısıyla Tevrat'ta Hz. Peygamber'i (s.a.v.) müjdelemekte olan “نَبِيًّا أَقِيمُ لِبَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ إِخْوَتِهِمْ، أَنْزَلُ عَلَيْكَ تَوْرَةً مِثْلَ تَوْرَةِ مُوسَى : İsrâiloğulları için kardeşleri arasından göndereceğim peygamber; ona Mûsa'nın Tevrat'ı gibi bir Tevrat indireceğim.” ifadesindeki Tevrat ve yine onun ümmetinin geçmiş kitaplarda yer alan vasıflarından biri olan “أَنَّا جِئْنَاهُمْ فِي صُدُورِهِمْ : Onların İncilleri göğüslerindedir (yani onu ezberleyip kalplerinde taşırlar).” ifadesindeki İncîl Kur'ân anlamındadır. Ayrıca bazen, bilinen dört büyük Kitabın haricindeki kadîm kutsal metinlere ve peygamberlere -örneğin Eş'iyâ (a.s.)- atfen yapılan aktarımlarda da kaynak olarak “Tevrat”ın zikredilmiş olduğu anlaşılmaktadır.⁵⁷

2.3. Nursî, Tevrat'tan üçüncü olarak, “ قَالَ مُوسَى رَبِّ اِنِّي اَجِدُ فِي التَّوْرَةِ اُمَّةٌ هُمْ خَيْرُ اُمَّةٍ اُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ

⁵⁴ Ayrıntılı açıklama için bk. İbn Kayyim, *Hidâyetü'l-hiyârâ*, 315-319.

⁵⁵ Hindî, *İzhârü'l-hak*, 4: 1116-1132.

⁵⁶ Bk. Ebû Abdullah İsmâil b. İbrahim el-Cu'fî el-Buhârî, *Halku ef'âli'l-İbâd*, thk. Abdurrahman 'Umeyra (Riyad: Dâru'l-Me'ârif, ts.), 116.

⁵⁷ İbn Kayyim, *Hidâyetü'l-hiyârâ*, 369.

فَجَعَلَهُمْ أُمَّتِي قَالَ تِلْكَ أُمَّةٌ مُّحَمَّدٍ⁵⁸ ifadelerini, tercümesini vermeden zikretmektedir.

Söz konusu ifadelerin benzerleri, Taberî (v. 310/922) başta olmak üzere birçok İslâm âlimince Tevrat'a atfen aktarılmıştır.⁵⁹ Taberî'nin "Bişr b. Mu'âz→ Yezîd→ Saîd→ Katâde" kanalıyla verdiği haber şöyledir: Mûsa (a.s.) "Ey Rabbim ben levhalarda (Tevrat'ın yazılı olduğu tabletlerde), ümmetlerin içinden insanlar için çıkarılmış, iyiliği emreden, kötülükten men eden hayırlı bir ümmetin var olduğunu görüyorum. Onları benim ümmetim kıl!" diye niyaz etti. Rabbi ona, "O ümmet Ahmed'in ümmetidir" buyurdu.⁶⁰ Suyûtî (v. 911/1505) bu minvâlde, biri Ebû Nu'aym'ın (v. 430/1038) Ebû Hureyre'ye (ra) istinâden aktardığı merfû bir haber olmak üzere uzunca iki rivâyeti kaydetmiştir.⁶¹

Nursî'nin zikrettiği bu üçüncü delilin bizzat Tevrat'ta geçen lafızlar olmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim rivâyet, Tevrat'ta bahsedilen faziletli ümmetin alametlerini gören Hz. Mûsa'nın (a.s.), onun kendi ümmeti olmasını dilediğinden söz etmektedir. Bahsi geçen ümmetin Yüce Allah'a sapasağlam iman eden, ma'rûfu emredip münkerden sakındıran en hayırlı ümmet olduğu anlaşılmaktadır. Ancak Hz. Mûsa'nın (a.s.) dile getirdiği evsaf, günümüzde tağyir ve tahrif olunmuş Tevrat'a değil Hz. Mûsa'ya inen Tevrat'a atfen mezkûrdur. Dolayısıyla günümüzde Yahudilerin elinde bulunan muharref Tevrat'ta söz konusu vasıfların bulunmaması şaşırtıcı değildir.

⁵⁸ Nursî, *Mektûbat*, 166.

⁵⁹ Bazı örnekler için bk. Ebû Cafer Muhammed İbn Cerîr et-Taberî, *Câmi'u'l-beyân fi te'vîli âyi'l-Kur'ân*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2000), 13: 123-124; Mekkî b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye İlä Bulûği'n-Nihâye fi İlmi Me'âni'l-Kur'ân ve Tefsîrihi*, (Câmiatu's-Şârîka, 2008), 4: 2567-2568; Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvveti ve ma'rifetu shvâli Sâhibi's-Şerî'a*, (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1405/1985), 1: 379; Ebû Muhammed el-Hüseyn b. Mesûd el-Beğavî, *Me'âlimu't-tenzil fi tefsîri'l-Kur'ân*, thk. Abdürrezzak el-Mehdî (Beyrut: Dâru İhyai't-Türâsi'l-Arabî, 1998), 2: 232; Ebû Cafer Ahmed b. Muhammed en-Nehhâs, *Me'âni'l-Kur'ân*, thk. Muhammed Ali es-Sâbûnî (Mekke: Câmiatu Ümmi'l-Kurâ, 1409/1990), 3: 76.

⁶⁰ Devamı oldukça uzun olan rivâyetin tamamı için bk. Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 13: 123-124.

⁶¹ Bk. Celâlüddin Abdurrahman es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ*, (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.), 1; 21-22.

Nursî yukarıda kaydedilen aktarımı yaptıktan sonra Hz. Peygamber'in (s.a.v.) isminin, kütüb-i sâbıkada "Müşeffah (مشفح)"⁶², "el-Münhamenna (المنحمننا)"⁶³ ve "Hımyata (جميأطا)"⁶⁴ gibi Süryanî; kezâ "Muhammed" manasındaki İbranî isimleriyle geldiğini, dolayısıyla Tevrat'ta sarih "Muhammed" isminin az olduğunu, olanları da Yahudilerin tahrif ettiğini belirtmektedir.⁶⁵

2.4. Nursî'nin dördüncü nakli yine sahâbe-i kirâma dayanmaktadır. Meşhur "Abadile-i Seb'a"dan olan ve kütüb-i sâbıkada tetkikler yapan Abdullah b. 'Amr b. el-'Âs, meşhur Yahudi âlimlerinden olup erken dönemde İslâm'a giren Abdullah b. Selâm ve yine onun gibi meşhur bir âlim olan Kâ'bü'l-Ahbâr gibi zâtlar; kendi zamanlarında şimdiki kadar tahrifata uğramayan Tevrat'ta şu gelecek âyeti ilân ederek göstermişlerdir. Âyetin bir parçasında, Hz. Mûsa'ya hitaptan sonra, gelecek peygambere hitaben şöyle denilmektedir: "يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا وَحِزْرًا لِأُمَمِينَ أَنْتَ عَبْدِي يَا سَمِيئُكَ الْمَتَوَكِّلُ لَيْسَ بِقَطٍّ وَلَا غَلِيظٍ وَلَا صَحَابٍ فِي الْأَسْوَاقِ وَلَا يَدْفَعُ بِالسَّيِّئَةِ السَّيِّئَةَ بَلْ يَغْفُو وَيَغْفِرُ وَلَنْ يَقْبِضَهُ اللَّهُ حَتَّى يُقِيمَ بِهِ الْمِلَّةَ الْعُوجَاءَ بَأَنْ يَقُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ" Bu nakil de yine en temel hadîs kaynaklarımız dahil birçok İslâmî eserde yer almaktadır.⁶⁷

Müellifin tercümesini vermediği bu ifadelerde, "Ey Peygamber! Muhakkak ki Biz seni şahit, müjdeleyici, uyarıcı ve

⁶² Bk. el-Mutahhar b. Tâhir el-Makdisî, *el-Bed'ü ve't-târîh* (Bur Said: Mektebetü's-Sekâfeti'd-Dîniyye, ts.), 5: 29; Ali el-Kârî, *Şerhu's-Şifâ*, 1: 502; Takiyyüddîn Ali b. Abdülkâfi es-Sübki, *es-Seyfü'l-meslûl alâ men sebbe'r-Resûl*, thk. İyâd Ahmed el-Gavc (Amman: Dâru'l-Feth, 2000), 505; Bedrüddîn Ebû Muhammed Mahmud b. Ahmed el-'Aynî, *'Umdetü'l-Kârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî* (Beyrut: Dâru İhyai't-Türâsi'l-Arabî, ts.), 16: 97.

⁶³ Bk. Sübki, *es-Seyfü'l-meslûl*, 506; 'Aynî, *'Umdetü'l-Kârî*, 16: 97.

⁶⁴ Sübki, *es-Seyfü'l-meslûl*, 505; İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, 7: 278; Ebu'l-Abbas Ahmed b. Muhammed el-Mısırî el-Kastallânî, *el-Mevâhibü'l-ledünniyye bi'l-minahi'l-Muhammediyye* (Kahire: el-Mektebetü't-Tevfikîyye, ts.), 1: 446; Ali el-Kârî, *Şerhu's-Şifâ*, 1: 502.

⁶⁵ Nursî, *Mektûbat*, 166.

⁶⁶ Nursî, *Mektûbat*, 166.

⁶⁷ Bazı örnekler için bk. Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 11: 193 (6622); Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 13: 164; Ebû Muhammed Abdurrahman İbn Ebî Hâtîm er-Râzî, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, thk. Es'ad Muhammed Tayyib (Suudi Arabistan: Mektebetü Nizâr, 1998), 9: 3140; Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali el-Beyhakî, *Şu'abu'l-ıman*, thk. Abdülalî Abdülhamîd Hâmid (Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 2003), 3: 5; a.mlf. *es-Sünenü'l-kübrâ*, thk. Mahmûd Abdülkadir 'Atâ (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2003), 7: 72; İbn Kayyim, *Hidâyetü'l-hıyârâ*, 368-370.

ümmilere sığınak olarak gönderdik. Sen benim kulumsun. Sana 'Mütevekkil' ismini verdim. O, kaba-saba, haşin ve sert, çarşı-pazarda bağırıp çağıran, kötülüğe kötülükle karşılık veren bir kimse değildir. Aksine affeder ve bağışlar. Allah sapmış milleti onunla düzeltene ve onlar (Onun kavmi) 'Lâ ilâhe illallah' diyene kadar onun ruhunu asla kabzetmeyecektir." denilmektedir. Kezâ müellifin bu beşârette temel aldığı kaynak da başta hadîsler olduğu için ilgili ifadeleri günümüz Tevrat metinlerinde bulmanın mümkün olmadığı anlaşılmaktadır.

Nursî'nin nakil zincirini ve son kısmını almaksızın yaptığı bu özet aktarım, Buhârî'nin (v. 256/870) kaydettiği rivâyetle tam bir uyum içindedir. Hadîs, "Muhammed b. Sinân→ Füleyc→ Hilâl→ 'Atâ b. Yesâr" kanalıyla Abdullah b. 'Amr b. el-'Âs'tan mervîdir. Kendisine Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Tevrat'taki sıfatı sorulmuş, o da onun Tevrat'ta, Kur'ân'da da geçen bazı sıfatlarıyla mevsuf olduğunu belirterek söze başlamıştır. Ahzâb suresinde Hz. Peygamber'in (s.a.v.) "şâhid", "mübeşşir" ve "nezîr" diye tavsif edildiği âyet⁶⁸ bunlardan biridir. Hadîsin, Nursî'nin kaydetmediği son kısmı, "Allah kör gözleri, sağır kulakları ve kapalı kalpleri bu kelimeyle (Lâ ilâhe illallah) açacaktır."⁶⁹ şeklindedir. İbn 'Asâkîr'in (v. 571/1175) kaydettiği bir rivâyette ise Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Abdullah b. Selâm'a (ra) "Allah Teâlâ'nın Mûsa'ya (a.s.) indirilen Kitabı'nda benim evsafımı görüyor musun?" diye sorması üzerine, o da mezkûr hadisteki lafızlarla aynı cevabı vermiştir.⁷⁰

Müellifin bundan sonra zikrettiği üç örnek, yine yukarıdaki gibi, doğrudan günümüzdeki Tevrat metinlerine değil hadîs kaynaklarında Tevrat âyetleri olduğu bildirilen benzeri rivâyetlere dayanmaktadır. Örnekler sırasıyla ve Müellifin ifadeleriyle şöyledir:

⁶⁸ el-Ahzâb 33/45.

⁶⁹ Buhârî, "Buyû", 50 (Hadîs no: 2125); "Tefsîru'l-Kur'ân (Fetih sûresi)", 3 (Hadîs no: 4838).

⁷⁰ Bk. Ebu'l-Kâsım İbn 'Asâkir Ali b. Hasan, *Tarîhu Dimaşk*, thk. 'Amr b. Ğarâme el-Umrevî (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1995), 3: 387 vd.

2.5. “Tevrat’ın bir âyeti daha: ‘مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ مَوْلَاهُ بِمَكَّةَ وَهَجْرَتُهُ’ İşte şu âyette ‘Muhammed’ lafzı, Muhammed manasında Süryanî bir isimde gelmiştir.”⁷¹

Arapça metni verilen ifade, “Muhammed Allah’ın Resûlüdür. Doğum yeri Mekke, hicret yeri Taybe, mülkü Şam bölgesidir. Ümmeti ise Allah’a çokça ve sürekli hamd eden kimselerdir.” anlamındadır.⁷²

2.6. “Tevrat’ın diğer bir âyeti daha: ‘أَنْتَ عَبْدِي وَرَسُولِي سَمَّيْتُكَ’ İşte şu âyette, Benî İshak’ın kardeşleri olan Benî İsmâil’den ve Hz. Musa’dan sonra gelen peygambere hitab ediyor.”⁷³

Müellifin zikrettiği bu ifade, yukarıda kaydedilen hadiste de geçmişti. Burada “رَسُولِي” kelimesi ziyadedir. Anlamı, “Sen benim kulum ve elçimsin. Seni ‘Mütevekkil’ diye isimlendirdim.” şeklindedir.⁷⁴

2.7. “Tevrat’ın diğer bir âyeti daha: ‘عَبْدِي الْمُخْتَارُ لَيْسَ بِقَطٍّ وَلَا غَلِيظٍ’ İşte ‘Muhtar’ın manası ‘Mustafa’dır, hem ism-i Nebevîdir.”⁷⁵

Yine burada yer alan “لَيْسَ بِقَطٍّ وَلَا غَلِيظٍ” lafızları da yukarıda mezkûr hadiste geçmişti. İfade, “Benim kulum el-Muhtâr (seçilmiş), kaba-saba, haşin ve sert değildir.” anlamındadır.⁷⁶

⁷¹ Nursi, *Mektûbat*, 167.

⁷² Bazı kaynaklar için bk. Dârimî, *Mukaddime*, 2 (Hadîs no: 5); İbn Ebî Hâtim, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, 10: 3354; Süleyman b. Ahmed b. Eyyûb Ebu'l-Kâsım et-Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, Thk. Hamdi b. Abdilmecid es-Selefi (Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.), 10: 89; Beğavî, *Şerhu's-sünne*, thk. Şuayb el-Arnâvût/Muhammed Zühayr eş-Şâvîş (Dimaşk/Beyrut: Mektebetü'l-İslâmî, 1983), 13: 210; Zeynüddin Muhammed Abdurraûf el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr*, thk. Hamdi ed-Demirdaş Muhammed (Mısır: Mektebetü't-Ticariyyeti'l-Kübra, 1356/1938), 4: 195.

⁷³ Nursi, *Mektûbat*, 167.

⁷⁴ Bazı kaynaklar için bk. Buhârî, *Buyû'*, 50 (Hadîs no: 2125); *Tefsîru'l-Kur'ân (Fetih sûresi)*, 3 (Hadîs no: 4838); Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 13: 164; İbn Ebî Hâtim, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, 9: 3140; Beyhakî, *Şu'abu'l-iman*, 3: 5; a.mlf. *es-Sünenü'l-kübrâ*, 7: 72; İbn Kayyim, *Hidâyetü'l-hiyârâ*, 368.

⁷⁵ Nursi, *Mektûbat*, 167.

⁷⁶ Bazı kaynaklar için bk. Dârimî, *Mukaddime*, 2 (Hadîs no: 6); Buhârî, *Buyû'*, 50 (Hadîs no: 2125); *Tefsîru'l-Kur'ân (Fetih sûresi)*, 3 (Hadîs no: 4838); Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 7: 342; 13: 164; İbn Ebî Hâtim, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, 8: 2626;

Dârimî'nin (v. 255/869) *Sünen*'inde, "el-Hasan b. er-Rebî'→ Ebu'l-Ahvas→ A'meş→ Ebû Sâlih" zinciriyle Ka'bu'l-Ahbâr'dan naklettiği -yukarıda kaydedilen Buhârî hadisine çok benzeyen- bir hadîs şöyledir: Biz (Tevrat'ta) yazılı olarak "Muhammed Allah'ın Resûlü'dür (s.a.v.). Kaba-saba, sert ve haşin, çarşı-pazarda bağırıp çağıran biri değildir. Kötülüğe kötülükle karşılık vermez, aksine affedip bağışlar. O'nun ümmeti Allah'a çokça ve sürekli hamd eden kimselerdir. Azîz ve Celfî olan Allah'ı, her tepenin/yüksek yerin üzerinde 'Allahu ekber' diyerek tazim ederler. O'na her menzilde hamd ederler. İzarlarını yarı bedenlerine (belden diz altına kadar) sıkıca bağlar, abdest suyunu yıkanması gereken yerlerine dökerler. Münâdîleri onlara cevvi semâdan seslenir. Onların saf tutması, savaşta da namazda da aynıdır. Onların sesi geceleyin arı vızıltısı gibidir. O Peygamber'in doğum yeri Mekke, hicret yeri Taybe, mülkü ise Şam'dır." cümlelerini bulurduk (görürdük).⁷⁷

Dârimî aynı minvâlde üç hadîs daha kaydetmektedir. Bunlardan biri Abdullah b. Selâm'a müstenittir ve hadiste Tevrat'ın âyeti olarak zikredilen lafızlar Buhârî'nin ve İbn 'Asâkîr'in - yukarıda bahsedilen- nakilleriyle hemen hemen aynıdır. 'Atâ b. Yesâr, Ebû Vâkıd el-Leysî'nin, bu hadîsin aynısını Ka'b'dan da işittiğini söylemiştir.⁷⁸ Diğer iki hadîs yine Ka'b'dan gelmektedir. Bunlardan birinde " يَحْمَدُونَ اللَّهَ فِي السَّرَّاءِ وَالصَّرَّاءِ، يَحْمَدُونَ اللَّهَ فِي كُلِّ مَرْتَلَةٍ، وَيُكَبِّرُونَهُ عَلَى كُلِّ شَرْفٍ، رُعَاةَ الشَّمْسِ يُصَلُّونَ الصَّلَاةَ، إِذَا جَاءَ وَقْتُهَا، وَلَوْ كَانُوا عَلَى رَأْسِ كَنَاسَةٍ، : Allah'a bollukta da darlıkta da hamd ederler. Ona her yerde hamd ederler. O'nu her yüksek yerde Allahu Ekber diyerek ta'zim ederler. Güneşi gözleyip, vakti girdiği zaman, çöp ve süprüntülerin üzerinde dahi olsalar⁷⁹ namazı kılarlar."⁸⁰ diğerinde " فِي دَوَائِبِهِمْ : Onların, mescitlerindeki sesleri arı vızıltısı gibidir." şeklinde küçük farklılıklar vardır.⁸¹

9; 3140; 10: 3354; 13: 747; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebir*, 10: 89; 13: 165; 22: 155; Beğavî, *Şerhu's-sünne*, 13: 210; İbn Kayyim, *Hidâyetü'l-hiyârâ*, 368.

⁷⁷ Dârimî, "Mukaddime", 2 (Hadîs no: 5).

⁷⁸ Bk. Dârimî, "Mukaddime", 2 (Hadîs no: 6).

⁷⁹ Bu ifadeden kasıt, namazın edâsı konusunda gösterilen titizliktir. Yani namazı edâ edecek başka hiçbir yer bulamasalar bile, çöplükte dahi namazı kılmaktan vazgeçmezler. Bk. Dârimî, *Müsned*, thk. Merzûk b. Hiyâs ez-Zehrânî (b.y.: y.y., 2015), 1: 45.

⁸⁰ Dârimî, "Mukaddime", 2 (Hadîs no: 7).

⁸¹ Dârimî, "Mukaddime", 2 (Hadîs no: 8).

Bu hadîslerin şerhini yapan Alî el-Kârî, “فَطَّ” kelimesinin yaratılışça çirkinlik, “عَلِيظٌ” lafzının ise ahlâken kötülük anlamında olduğunu belirtir. Taybe Medîne'dir. Nübüvvet sonrası hilâfet döneminde Şam bölgesi merkez olacaktır. (Kanaatimizce bunu, genel anlamda “Şam” diye anılan Suriye, Filistin, Ürdün, Lübnan gibi bölgelerin İslam hakimiyeti altına gireceği şeklinde anlamak da mümkün ve isabetlidir.) Her yüksek yerde Allah'ı tazim etmeleri, her yüksek mevkide azamet ve kudretine karşı hayretler içinde kalıp O'nu yüceltmeleridir. İzarlarından mübalağa ile bahis, setr-i avrette titiz olduklarını yahut tevazularını vurgulamak içindir. Onların münâdîleri müezzinleridir. Bunların cevvi semâdan seslenmeleri, minâre gibi yüksek mekânlardan nidâ etmeleridir. Namazdaki saflarının savaştaki gibi olması, birbirine sımsıkı kenetlenerek saf tutmaları, ayrıca nefisleriyle ve şeytanlarıyla mücâhede içinde olmalarıdır. Arı vızıltısı ise, geceleyin evlerinde yahut mescitte, hafî bir sesle tesbih, tehlil ve kıraat-i Kur'ân ile meşgul olmalarıyla ortaya çıkan seslerdir.⁸²

Nursî'nin bundan sonra ele aldığı iki delil yine birbiriyle ilişkilidir. Bunlara aşağıda değinilecektir.

2.8. Bahis mevzuu delillerin ilki, “Tevrat'ın Beşinci Kitabının Otuz üçüncü Babında şu âyet var: '*Hak Teâlâ, Tur-i Sîna'dan ikbal edip bize Sâîr'den tulû' etti ve Fâran Dağları'nda zahir oldu.*'” cümleleriyle kaydedilmiştir. Ardından açıklama yapan Nursî, Tûr-i Sîna'da Hakk'ın ikbâl etmesi ifadesinin, Hz. Mûsa'nın (a.s.) peygamberliğini ihbar olduğunu söyler. Hakk'ın Şam Dağları'ndan ibaret olan Sâîr'den tulû edişi, Hz. İsâ'nın (a.s.) nübüvvetini haber vermektedir. Fâran Dağları ile kastedilenin Hicaz Dağları olduğu konusunda ittifak vardır. Oradan Hakk'ın zuhuru ifadesi ise kat'î olarak Hz. Peygamber'in (s.a.v.) risaletini haber vermektedir.⁸³

Bu delilden de birçok İslâm âliminin, küçük lafzî farklılıklarla söz ettiği görülmektedir.⁸⁴ Örneğin İmam Mâturîdî (v. 333/944),

⁸² Ali el-Kârî, *Mirkâtü'l-mefâtiḥ şerhu Mişkâtü'l-mesâbîh*, (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 2002), 9: 3692-3693.

⁸³ Nursî, *Mektûbat*, 167-168.

⁸⁴ Ayrıntılı bilgiler için bk. Makdisî, *el-Bed'ü ve't-Târîḥ*, 5: 32-33; Mâverdî, *İ'lâmu'n-Nübüvve*, 150; İbn Hazm, *el-Fasl fi'l-milel*, 1: 90; Ebû'l-Feth Muhammed b. Abdilkerim eş-Şehristânî, *el-Milel ve'n-nihal*, nşr. Ahmed Fehmî Muhammed (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.), 2: 18; Ebu'l-Bekâ, *Tahcîl*, 1: 459; 2: 654;

Tevrat'ta "أنه جاء من طور سيناء، وظهر من جبل ساعور واطلع من جبل فاران" şeklinde bir âyetin rivâyet edildiğini belirtir. "أنه" ile kastedilen Allah Teâlâ'dır ve "جاء" fiiliyle ifade edilen gelişi, O'nun vahyinin gelişidir. Mâturîdî Tûr-i Sîna, Sâûr (Sâîr) ve Fârân dağlarını Nursî'nin kaydettiği gibi tevil etmektedir.⁸⁵ Mâverdî ise metnin Arapçasını, "أن الرب جاء من طور سيناء، وأشرق من ساعير، واستعلى من جبال فاران،" ومعه عن يمينه ريواف جيش القديسين فمنحهم إلى الشعوب، ودعا لجمع قديسيه بالبركة : Muhakkak Rab Tûr-i Sîna'dan geldi, Sâîr'den doğup parladı ve Fârân dağlarından yükseldi. Onunla birlikte, sağında on binlerden oluşan kudsîler ordusu vardır. Onları milletlere ihsan eylemiş ve bütün kudsîlerine bereketle dua etmiştir."⁸⁶ şeklinde kaydetmiştir.

2.9. Nursî ikinci delilin Fâran Dağları'ndan zuhur eden peygamberin sahabîleri hakkında olduğunu belirtir. Tevrat'ta onlar hakkında "Kudsîlerin bayrakları beraberindedir ve O'nun sağındadır." denmektedir. Burada "Kudsîler" vasfıyla anılan zevât sahâbe-i kirâmdır. Yani Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sahabîleri kudsî, sâlih evliyalarlardır. Nitekim Tevrat'ta ashâbdan bahseden âyetlerin olduğu kuşkusuzdur. Çünkü bunu Fetih sûresinin sonunda sahâbeden bahseden âyetin "ذَلِكَ مَتْلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ"⁸⁷ şeklinde Tevrat'a atıf yapan kısmı tasdik etmektedir.⁸⁸

Badıllı, Nursî'nin bu naklinin, "تقلد أيها الجبار سيفك، فإن ناموسك،" şeklindeki ifadeyle bağlantılı olabileceğini düşünmüş ve tercümesini şöyle aktarmıştır: "Ey hüküm sahibi, kılıcını kuşan! Çünkü senin dinin ve şeriatın, senin kuvvet ve elinin

Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed Şemsüddîn el-Kurtubî, *el-İ'lâmu bimâ fi dîni'n-Nasârâ mine'l-fesâdi ve'l-evhâm ve izhâru mehâsini'l-İslâm*, thk. Ahmed Hicâzî es-Sekâ (Kâhire: Dâru't-Türâsi'l-Arabî, ts), 264-265, 271; İbn Teymiyye, *el-Cevâbu's-sahîh*, 3: 145, 361, 373-374; 4: 258; 5: 200-222; İbn Kayyim, *Hidâyetü'l-hiyârâ*, 319-320, 345-348, 423, 507; Ebû'l-Fidâ İbn Kesîr İsmâil b. Ömer el-Kureşî, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, thk. Sami b. Muhammed Selâme (Riyad: Dâru't-Taybe, 1999), 8: 435; Kastallânî, *el-Mevâhib*, 2: 550-551; Muhammed Rahmetullah b. Halîl el-Hindî, *İzhâru'l-hakk*, thk. Muhammed Ahmed Melkâvî (Suudi Arabistan: er-Riyâsetü'l-Âmmetü li'l-İdârâti'l-Buhûsi'l-İlmiyye, 1989), 4: 1135; Âlûsî, *es-Süyûfü'l-müşrika*, 422-423; Cisr, *er-Risâletü'l-Hamîdiyye*, 40.

⁸⁵ Ebû Mansur Muhammed b. Muhammed el-Mâturîdî, *Te'vilâtu Ehli's-Sünne*, thk. Mecdî Baslûm (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2005), 5: 32-33.

⁸⁶ Mâverdî, *İ'lâmu'n-Nübüvve*, 150. Ayrıca bk. Âlûsî, *es-Süyûfü'l-müşrika*, 422-423.

⁸⁷ Fetih 48/29: "...İşte onların Tevrat'taki meseli budur..."

⁸⁸ Nursî, *Mektûbat*, 168.

yahut da sağındaki muavinlerinin heybetiyle bağlıdır.”⁸⁹ Fakat gördüğümüz kadarıyla İslâm âlimleri Badıllı'nın kaydettiği bu ifadeyi Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Tevrat'ta değil Zebûr'daki beşaretlerinden biri olarak aktarmıştır. Örneğin Kastallânî bu ifadenin açıklamasını yaparken 44. Mezmûr'da olduğunu belirtir.⁹⁰ Ne yazık ki günümüzdeki Kutsal Kitap baskılarına göz atıldığı zaman, 44. Mezmûr'da kılıç lafzı bulunan bazı cümleler geçmekteyse de bunların yukarıdaki ifadeye uygun olmadığı görülmektedir.⁹¹

Tekrar Nursî'nin sunduğu delillere gelecek olursak; Kurtubî (v. 671/1273) bunların Hz. Peygamber'i (s.a.v.) müjdelediğini teyit bağlamında, Tevrat'ta “Allah Hâcer'i ve oğlunu Fâran'a yerleştirdi.” şeklinde diğer bir âyetin olduğunu kaydeder. Yanında binlerce sâlih kimsenin bulunacağı bildirilen zâtın vasfına da Hz. İsmâil'in (a.s.) neslinden gelen Hz. Peygamber'den (s.a.v.) başka kimsenin uymadığını vurgular. Ona göre, insaf sahipleri için bu yeterli bir delildir.⁹² İbn Kayyim ise Fâran'ın Hicâz değil Şam bölgesi olduğunu söyleyen Yahudilerin tahrife yeltendiklerinin altını çizer. Oysaki onların elinde bulunan Tevrat, “İsmâil Fâran bölgesine yerleşti ve annesi onu Mısırlı bir hanımla evlendirdi.”⁹³ demektedir. Ehlikitap ulemâsı arasında Fâran'ın, Âl-i İsmâil'in yerleştiği bölge olduğu konusunda da herhangi bir şüphe bulunmamaktadır.⁹⁴

Her ne kadar farklılıklar arz etse de günümüz Tevrat metinlerinde, müelliflerin belirttiği gibi 5. Kitabın (Tesniye/Yasa'nın Tekrarı) 33. Babında, Nursî'nin değindiği her iki delili de kapsadığı söylenebilecek bir ifade bulunmaktadır: “Tanrı adamı Musa ölümünden önce İsrailileri kutsadı ve şöyle dedi: Rab Sina Dağı'ndan geldi, halkına Seir'den doğdu ve Paran Dağı'ndan

⁸⁹ Badıllı, *Kudsî Kaynaklar*, 641.

⁹⁰ Kastallânî, *el-Mevâhib*, 1: 464.

⁹¹ *Kutsal Kitap -Eski ve Yeni Antlaşma-*, Mezmurlar 44/1-26; *Kutsal Kitap -Yeni Dünya Çevirisi-*, Mezmurlar 44/1-26.

⁹² Kurtubî, *el-İlâm*, 264, 271

⁹³ Bk. *Kutsal Kitap -Eski ve Yeni Antlaşma-*, Yaratılış 21/21; *Kutsal Kitap -Yeni Dünya Çevirisi-*, Başlangıç, 21/21.

⁹⁴ İbn Kayyim, *Hidâyetü'l-hiyârâ*, 320, 345-346.

parladı. On binlerce kutsalıyla birlikte geldi. Sağ elinde halkı için alev alev yanan ateş vardı.”⁹⁵

Görüldüğü gibi alıntı yaptığımız Tevrat metninde, özellikle son kısımdaki tağyir çok barizdir. Sîna, Sâîr, Fârân ve kutsîlerden söz eden ifadede kutsîlerin bayraklarından söz edilmemesi dikkat çekicidir. Muhtemelen Nursî “Kudsîlerin bayrakları beraberindedir ve O’nun sağındadır.” aktarımını da yine Tevrat metinlerine değil geçmiş ulemânın eserlerine istinaden yapmıştır. Biz araştırmamız sırasında tam olarak böyle yahut buna yakın bir tavsife rastlayamadık.

Yukarıda zikredilene benzer diğer bir metin ise Eski Ahit’in “Habakkuk” bölümünde geçen “Tanrı Teman’dan. Kutsal Tanrı Paran Dağı’ndan geldi. Sela görkemi kapladı gökleri, O’na sunulan övgüler dünyayı doldurdu.”⁹⁶ ifadesidir. İbn Kayyim bu metni “إن الله جاء من التيمان، والقدوس من جبال فاران، لَقَدْ أَصَابَتِ السَّمَاءُ مِنْ بَهَاءِ مُحَمَّدٍ، وَامْتَلَأَتْ اللهُ جَاءَ مِنَ الْأَرْضِ مِنْ حَمْدِهِ : Gerçek şu ki Allah (ın rahmeti, nimeti, vahyi) Teymân’dan geldi, Kudûs ise Fârân dağlarından. Ant olsun ki Muhammed’in ışığı semâyı aydınlattı. Arz onun hamdiyle doldu.” şeklinde aktarmaktadır.⁹⁷ Muhammed Ebû Zehre’nin (v. 1974) kaydı ise şöyledir: “جاء فاران، وامتألت السموات والأرض من تسبيحه وتسبيح أمته” Allah Teâlâ apaçık delilleri Fârân dağlarından getirdi, semâvât ve arz onun ve onun ümmetinin tesbihiyle dolup taşı.” Ebû Zehre, Hz. İbrâhim’den (s.a.v.) sonra Hz. Peygamber’e (s.a.v.) kadar Fârân dağları ve civârında gelen başka bir peygamberin olmadığını; bu lafzın Hz. Peygamber’i (s.a.v.) isim ve vasıfla değil mekân ile tarif ettiğini belirtmektedir.⁹⁸

⁹⁵ *Kutsal Kitap -Eski ve Yeni Antlaşma-*, Yasa’nın Tekrarı 33/1-2. [“Tanrı adamı Musa’nın ölmeden önce İsrailoğullarına hayır duası. Musa şöyle dedi: Yehova Sina’dan geldi, onların üzerine ışığını Seir’den saçtı. Paran dağlarından parladı. Yanında on binlerce kutsal meleği, sağ yanında savaşçıları vardı.”] *Kutsal Kitap -Yeni Dünya Çevirisi-*, Tekrar 33/1-2.)

⁹⁶ *Kutsal Kitap -Eski ve Yeni Antlaşma-* Habakkuk 3/3. (Kutsal Tanrı Teman’dan, Paran Dağı’ndan geldi. (Selah) İtibarı gökleri kapladı, yeryüzü O’na sunulan övgülerle doldu. Bk. *Kutsal Kitap -Yeni Dünya Çevirisi-*, Habakkuk 3/3.)

⁹⁷ İbn Kayyim, *Hidâyetü’l-hiyârâ*, 372. Arapça metin için ayrıca bk. Safiyyurrahman el-Mübârekfûrî, *er-Rahîku’l-mahtûm*, (Beyrut: Dârü’l-Hilâl, ts.), 155.

⁹⁸ Muhammed Ebû Zehre, *Hâtemü’n-Nebiyîn*, (Kâhire: Dârü’l-Fikrî’l-Arabî, 2004), 1: 248.

Şehristânî (v. 548/1153) bu sadette yaptığı izahta, söz konusu geliş, doğup parlama ve yükselişi şöyle tevil etmektedir: Hz. Mûsa'nın (a.s.) nübüvveti, şeriat ve tenzilin sabahını; Hz. İsmâ'nın (a.s.) nübüvveti, tulû ve yükselişini; Hz. Peygamber'in (s.a.v.) nübüvveti ise zirve noktasını ve kemâlini ifade etmektedir. Nitekim Hz. İsmâ İncil'de şöyle demektedir: "Ben Tevrat'ı ibtal etmek için değil, aksine ikmâl etmek için geldim. Tevrat'ın Sahibi, 'Cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş ve yaralanmalar için de kısas vardır.' demişti. Ben de diyorum ki, 'Kardeşin sağ yanağına tokat vurduğunda, ona sol tarafını çevir.'" Son şeriat ise "يَا أَيُّهَا الَّذِينَ... وَأَنْ تَعْفُوا أَقْرَبَ لِلتَّقْوَى..."¹⁰⁰ ve "آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ..."⁹⁹ âyetleriyle kısasa da affa da yer vermiş ve ikisini birleştirmiştir.¹⁰¹

İbn Teymiyye (v. 728/1328) söz konusu ifadedeki "طور سيناء", "ساعير" ve "فاران" ile Tîn sûresi arasında bağlantı kurarak sûre başında kalem edilen yerlerin bu üç mekân olduğunu söyler. Zeytin ve İncir beldesi Hz. İsmâ'nın (a.s.) gönderildiği kutsal bölgedir (Arz-ı mukaddes). Tûr-i Sîna, Hz. Mûsa'nın (a.s.) tekellüme mazhar olduğu mekândır. Emîn Belde ise Hz. Peygamber'in (s.a.v.) ortaya çıktığı ve kendisine Kur'ân'ın indirildiği Mekke'dir.¹⁰²

Eski Ahit kapsamında yer verilen diğer iki delil Eş'iyâ (İşaya/Yeşeya) ve Mîhâil (Mika) bölümlerindedir. Bunlar aşağıda incelenecektir.

2.10. Müellif bunların ilkinin şöyle takdim etmektedir: "Eş'iyâ Peygamber'in kitabında, Kırk ikinci Babı'nda şu âyet vardır: 'Hak Sübhanehu âhir zamanda, kendinin istifâgerde ve bergüzidesi kulunu ba's edecek ve ona Ruhü'l-Emîn Hz. Cibril'i yollayıp din-i İlahîsini ona talim ettirecek. Ve o dahi, Ruhü'l-Emîn'in talimi vechile nâsa talim eyleyecek ve beyne'n-nâs hak ile hükmedecektir. O bir nurdur, halkı zulümattan çıkaracaktır. Rabbin bana kablelvuku' bildirdiği şeyi ben de size bildiriyorum.' İşte şu âyet gayet sarîh bir surette âhirzaman Peygamberi olan Muhammed aleyhissalâtu vesselâm'ın evsafını beyan ediyor."¹⁰³

⁹⁹ Bk. el-Bakara 2/178.

¹⁰⁰ Bk. el-Bakara 2/237.

¹⁰¹ Bk. Şehristânî, *el-Milel*, 2: 18-19.

¹⁰² İbn Teymiyye, *el-Cevâbu's-sahîh*, 3: 374.

¹⁰³ Nursi, *Mektûbat*, 168.

Bahsedilen âyetin, günümüzdeki Kutsal Kitap nüshalarında şu cümlelere tekabül ettiği anlaşılmaktadır:

Rabb'in Kulu "İşte kendisine destek olduğum, gönlümün hoşnut olduğu, seçtiğim kulum! Ruhum'u onun üzerine koydum. Adaleti uluslara ulaştırarak. Bağırıp çağırmayacak. Sokakta sesini yükseltmeyecek. Ezilmiş kamışı kırmayacak, tüten fitili söndürmeyecek. Adaleti sadakatle ulaştırarak. Yeryüzünde adaleti sağlayana dek umudunu, cesaretini yitirmeyecek. Kıyı halkları onun yasasına umut bağlayacak." Gökleri yaratıp geren, yeryüzünü ve ürününü seren, dünyadaki insanlara soluk, orada yaşayanlara ruh veren Rab Tanrı diyor ki: "Ben rab, seni doğrulukla çağırdım. Elinden tutacak, seni koruyacağım. Seni halka antlaşma, uluslara ışık yapacağım. Öyle ki, kör gözleri açasın, zindandaki tutsakları, cezaevi karanlığında yaşayanları özgür kılasın." "Ben Rabb'im, adım budur. Onurumu bir başkasına, övgülerimi putlara bırakmam. Bakın önceden bildirdiklerim gerçekleşti. Şimdi de yenilerini bildiriyorum; Bunlar ortaya çıkmadan önce size duyuruyorum."¹⁰⁴

İbn Kayyim aynı bölümü eserinde "عَبْدِي وَخَيْرَتِي وَرَضَى نَفْسِي، أَفِيضُ" عَلَيْهِ رُوحِي، أَوْ قَالَ: أَنْزَلُ عَلَيْهِ رُوحِي، فَيَنْظُرُ فِي الْأَمَمِ عَدْلِي، وَيُوصِي الْأَمَمَ بِالْوَصَايَا، لَا يَضْحَكُ، وَلَا يُسْمَعُ صَوْتُهُ، يَفْتَحُ الْعُيُونَ الْعَمَى وَالْعُورَ، وَيُسْمَعُ الْأَذَانَ الصَّمَّ، وَيُخَيِّ الْقُلُوبَ، وَمَا أُعْطِيَهُ لَا أُعْطِيَهُ غَيْرُهُ، لَا يَضْعَفُ وَلَا يُغْلَبُ، وَلَا يَمِيلُ إِلَى اللَّهْوِ، وَلَا يُسْمَعُ فِي الْأَسْوَاقِ صَوْتُهُ، رُكْنٌ لِمُتَوَاضِعِينَ، وَهُوَ نُورُ اللَّهِ الَّذِي لَا يُظْفَأُ، وَلَا يُحْصَمُ، حَتَّى يُثَبَّتَ فِي الْأَرْضِ. حُجَّتِي وَيَنْقَطِعُ بِهِ الْعُدْرُ."¹⁰⁵ şeklinde naklederek bu vasıfları taşıyan zâtın Hz. Peygamber'den (s.a.v.) başka biri olamayacağını vurgular.

¹⁰⁴ *Kutsal Kitap -Eski ve Yeni Antlaşma-*, Yeşaya 42/1-9. [İşte benim seçtiğim, gönlümün hoşnut olduğu, desteklediğim kulum! Ruhumu üzerine koydum. Milletlere adaleti o gösterecek. Bağırılmayacak, sesini yükseltmeyecek, sokakta sesi duyulmayacak. Ezilmiş kamışı kırmayacak, alevi titreyen fitili söndürmeyecek. Hakikate bağlılığıyla, adaleti ortaya koyacak. Dünyaya adaleti getirinceye dek harareti sönmeyecek, cesareti kırılmayacak. Adalar onun kanununu bekleyecek. Gerçek Tanrı Yehova, gökleri yaratan, onları boydan boya geren, yeryüzünü ve ürününü yayan, dünyadaki insanlara soluk, üzerinde dolaşanlara ruh veren Yüceler Yücesi şunları diyor: "Ben Yehova. Doğrulukla davranarak seni çağırdım; elinden tuttum. Seni koruyacağım. Seni halka güvence, milletlere ışık olarak vereceğim. Böylece kör gözleri açacak, tutsakları zindandan, karanlıkta oturanları hapisten çıkaracaksın. Ben Yehova'yım. İsmim budur. Hakkım olan onuru bir başkasına, bana sunulan övgüleri oyma putlara bırakmayacağım. Öncekiler gerçekleşti. Şimdi yenilerini bildiriyorum. Onları, daha ortaya çıkmadan sizlere duyuruyorum.] *Kutsal Kitap -Yeni Dünya Çevirisi-*, İşıya 42/1-9.

¹⁰⁵ *Hidâyetü'l-hiyârâ*, 362.

Metnin tercümesi, müellifin yaptığı tafsilatlı izahı özetleyecek olursak şu şekildedir: Kulum, seçtiğim ve razı olduğum! Ona vahyimi göndereceğim, milletler içinde adaletimi göz önüne alarak hükmedecek, onlara nasihat edecek. O, kahkahayla gülmeyecek, sesi duyulmayacak. Kör gözleri açacak, sağır kulaklara işittirecek, kalpleri ihyâ edecek. Ona, ondan başka kimseye vermediğim şeyleri vereceğim. O, zayıf düşmeyecek ve bozguna uğramayacak. O, lehviyâta meyletmeyecek, çarşı pazarda sesi duyulmayacak, mütevazılar için rükün/destek olacak (Zayıf ve düşkünlere, dul ve yetimlere, büyük ve küçüklere, herkese karşı mütevazı olacak). O, Allah'ın sönmez ve yenilmez nurudur. Öyle ki sonunda benim hüccetimi/dinimi yeryüzünde yerleştirip sâbit kılacak ve onun gelişiyile kimsenin Allah'a karşı öne sürecek mazereti kalmayacak.¹⁰⁶

İbn Kayyim'e göre metinde geçen "kulum" lafzı Kur'ân'daki birçok âyetle¹⁰⁷; "seçtiğim ve razı olduğum" ifadesi ise "Muhakkak ki Allah İsmâiloğullarından Kinâne'yi, Kinâne'den Kureys'i, Kureys'ten Hâşimoğullarını, Hâşimoğulları'ndan beni seçti."¹⁰⁸ gibi hadislerle uyum içindedir. Kezâ Hz. Peygamber'in (s.a.v.) her zaman mütebessim olduğu ancak kahkahayla gülmediği belirtilmiştir. "أَنْزَلَ عَلَيْهِ رُوحِي" cümlesindeki "رُوح" vahiy demektir.¹⁰⁹ Ruhsuz beden hayatiyetini sürdüremediği gibi kalpler de ancak vahiyle ihyâ olacaktır. Sesinin duyulmaması, bağırıp çağıran, kaba saba bir kimse olmadığını, âmâ gözleri ve sağır kulakları açıp kalpleri ihyâ etmesi ise getirdiği hidâyeti vurgulamaktadır. O ve ashâbı kimseye karşı zayıf düşmemiş, en güçlü düşmanlara karşı azimle cihad etmiş ve genel anlamda bir mağlubiyet ve bozguna uğramamıştır. Yine Hz. Peygamber'in (s.a.v.) beyanıyla, kendisine sâir peygamberlere verilmeyen birtakım nimetler verilmiştir. O, enbiyanın sonuncusu olarak yeryüzündeki bütün insanlara gönderilmiştir.¹¹⁰

2.11. Nursî'nin *Mîhâil (Mika)* bölümünden verdiği örnek ise şöyledir: "Mişail namıyla müsemma Mîhâil Peygamber'in kitabının Dördüncü Bab'ında şu âyet var: 'Âhırzamanda bir ümmet-i

¹⁰⁶ Bk. *Hidâyetü'l-hiyârâ*, 362-368.

¹⁰⁷ el-Bakara 2/23; el-Furkân 25/1; el-Cinn 72/19; el-İsrâ 17/1

¹⁰⁸ Bk. Müslim, "Fedâil", 1; Tirmizî, "Menâkıb", 1.

¹⁰⁹ eş-Şûra 42/52; el-Mü'min 40/11.

¹¹⁰ Ayrıntılı açıklama için bk. İbn Kayyim, *Hidâyetü'l-hiyârâ*, 362-368.

merhume kaim olup, orada Hakk'a ibadet etmek üzere, mübarek dağı ihtiyar ederler. Ve her iklimden orada birçok halk toplanıp, Rabb-ı Vâhid'e ibadet ederler. Ona şirk etmezler.' İşte şu âyet, zahir bir surette dünyanın en mübarek dağı olan Cebel-i Arafat ve orada her iklimden gelen hacıların tekbir ve ibadetlerini ve ümmet-i merhume namıyla şöhretşiar olan ümmet-i Muhammediyeyi tarif ediyor."¹¹¹

Ebu'l-Bekâ, söz konusu ifadede Mîhâ Peygamber'in Beytü'l-Haram'dan ve hac yapan Müslümanlardan bahsettiğini, bütün vasıfların Kâbe'ye ve Arafat dağına uyduğunu belirttiğinden sonra, ehlikitabın bahsedilen yeri Beytü'l-Makdis sanmalarının yanlış olduğuna dikkat çeker. Çünkü " إنه يكون في آخر الأيام بيت الرب مبنياً على قلل " ¹¹² "الجبال، وفي أرفع رؤوس العوالي يأتين جميع الأمم، ويقولون: تعالوا نطلع إلى جبل الرب" şeklindeki metinde geçen " يكون في آخر الأيام " ifadesi, anlatılan şeyin daha sonra ortaya çıkacağına delildir. Oysaki Beytü'l-Makdis, bu haberi veren Mîhâ Peygamber'in zamanında muazzam bir surette mevcuttu. Peygamber ise halihazırda var olan şeyi değil henüz olmayan fakat olacak olan şeyleri haber verir.¹¹³

Nursî'nin dikkat çektiği ifadelerin Kutsal Kitap nüshalarında şu şekilde kaydedildiği görülmektedir.

Rabb'in Dağı. Rabb'in Tapınağı'nın kurulduğu dağ. Son günlerde dağların en yücüsü, tepelerin en yükseği olacak. Oraya akın edecek halklar. Birçok ulus gelecek, "Haydi Rabb'in Dağı'na, Yakup'un Tanrısı'nın Tapınağı'na çıkalım." diyecekler. "O bize kendi yolunu öğretsin. Biz de O'nun yolundan gidelim. Çünkü yasa Siyon'dan, Rabb'in sözü Yaruşalim'den çıkacak."¹¹⁴

Müellifin zikrettiği bu örnekle ilk makalemizin sonuna gelmiş bulunuyoruz. Tevrat külliyatından sayılan Zebûr'dan verilen üç ve

¹¹¹ Nursi, *Mektûbat*, 168.

¹¹² Bk. Munkîz b. Mahmûd es-Sekkâr, *Hel beşşere'l-Kıtabu'l-Mukaddesu bi-Muhammedin*, (Mısır: Dâru'l-İslâm, 2007), 52.

¹¹³ Ebu'l-Bekâ, *Tahcîl*, 2: 689.

¹¹⁴ *Kutsal Kitap -Eski ve Yeni Antlaşma-*, Mika, 4/1-2. [Son günlerde, Yehova'nın Evi'nin bulunduğu dağ, dağların başı üzerinde pekiştirilecek, tepelerden yukarı yükseltilecek; ve halklar oraya akın edecek. Pek çok millet gelecek. "Gelin, Yehova'nın dağına Yakup'un Tanrısı'nın evine çıkalım. O bize yolunu öğretecek. Biz de O'nun yolundan yürüyeceğiz." diyecekler. Çünkü kanun Sion'dan, Yehova'nın sözü Yeruşalim'den çıkacak.] *Kutsal Kitap -Yeni Dünya Çevirisi-*, Mika 4/1-2.

İncil metinlerinden verilen dokuz örnek, bunun devamı niteliğindeki ikinci makalede incelenecektir.

Sonuç

Bedüzzaman Saîd Nursî'nin sürgün hayatında Barla'da telif ettiği Mu'cizât-ı Ahmediye risalesinin bizim çalışmamıza konu olan kısmında, Eski Ahit ve Yeni Ahit diye isimlendirilen metinlerin birleşiminden oluşan Kitab-ı Mukaddes'e toplam yirmi üç atıf vardır. Bu makalede bunların on biri ele alınmıştır. Nursî bazen bizzat Kitab-ı Mukaddes metinlerinde geçen lafızları değil, hadîs, tefsir, tarih ve siyer literatüründe Kitab-ı Mukaddes'te geçtiği belirtilen ifadeleri delil olarak sunmaktadır. Örneğin Hz. Mûsa'nın (a.s.) Tevrat'ta evsafi geçen faziletli ümmetin kendi ümmeti olmasıyla ilgili isteğinin aktarıldığı hadîs ve haberler bu türdendir. Hz. Mûsa'nın (a.s.) dile getirdiği evsaf, günümüzde tağyir ve tahrif olunmuş Tevrat'a değil Hz. Mûsa'ya inen Tevrat'a atfen mezkûrdur. Abdullah b. 'Amr b. el-'Âs, Abdullah b. Selâm ve Kâ'bü'l-Ahbâr gibi zâtlardan intikal eden haberlerin kullanılması da böyledir. Onlar, kendi zamanlarında şimdiki kadar tahrifata uğramayan Tevrat'tan deliller göstermişler ve bunlar başta en sahih hadîs kaynaklarımız olmak üzere rivâyet tefsirleri, tarih ve siyer kitaplarıyla bize intikal etmiştir.

Tevrat'tan yapılan aktarımlardan birinin *Tekvin*, ikisinin *Tesniye* kaynaklı olduğu, geri kalanların başta hadîsler olmak üzere İslâmi eserlerden alındığı görülmektedir. Müellifin bazen ayrı bir delil olarak ortaya koyduğu kısa bir ifadenin, daha önce kaydettiği uzun bir ifade içinde de geçtiği görülmektedir. Bu şekilde Tevrat'a atfen yapılan aktarımlardan ikisinin mükerrer olduğu anlaşılmaktadır. Bunlar, ele alınan ifadelerin bazı kısımlarına özellikle dikkat çekmek için olabileceği gibi ezberden ve sözlü olarak telif edilerek yazdırılan risâlede gayriihtiyari yapılan tekrarlar da olabilir.

Doğrudan hadîs kaynaklarına atfen yapılan aktarımlarda kaynağın sıhhatine ve sahâbe-i kirâmın tespitlerine olan güvenin esas olduğu anlaşılmaktadır. Diğer bir deyişle hadîs kaynaklarındaki sahih rivâyetler, Müslümanlar için muharref Kitab-ı Mukaddes metinlerinden daha muteberdir, muteber olmalıdır. Hatta kanaatimizce buna tefsir, tarih ve siyer

kaynaklarımızdaki rivâyetlerin ciddi bir bölümü de çok rahatlıkla dahil edilebilir.

Geçmiş dönemlerde yaşayan İslâm âlimlerinin Tevrat metinlerinden Hz. Peygamber'in (s.a.v.) nübüvvet ve evsafına delil addettikleri kısımlar, zaten muharref metinlerden istihraç edilen tespitlerdir. Buna bir de mezkûr ulemânın eser telif ettikleri tarihlerden günümüze gelene kadar yapılan tağyirat ve tahrifatın da eklendiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla İslâmî ilimler literatüründe; hadîs, tefsir, tarih ve siyer kitaplarında yer alan ifadelerin bire bir aynısını bugünkü Kitab-ı Mukaddes metinlerinde bulmak mümkün olmamaktadır. Bu kaynaklarda atıf yapılan ifadelerin önemli bir bölümü günümüz Kitab-ı Mukaddes baskılarında yer almaktaysa da yine bunların çoğunun, yapılan ekleme ve çıkarmalarla tanınmayacak bir hale getirildiği de vakiadır. Nursî'nin yaptığı aktarımlarda, kendinden önceki İslâm âlimlerinin telif ettiği eserlerdeki kapsamlı analiz ve yorumları oldukça öz bir biçimde süzerek bazı örnekleri sunduğu görülmektedir. Bu makalenin devamı niteliğindeki ikinci makalenin sonuç bölümünde, her iki makale göz önüne alınarak daha şümulü çıkarımlar arz edilmeye çalışılacaktır.

Kaynakça

- Abdülahad Dâvud. *Tevrat ve İncil'e Göre Hz. Muhammed (a.s.)*. Trc. Nusret Çam. İzmir: Nil Yayınları, 1988.
- Adam, Baki. *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*. İstanbul: Pınar yayınları, 2002.
- Ahmed b. Hanbel. *Müsned*. Thk. Şuayb el-Arnaût/Âdil Mürşid vd. 45 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2001.
- Ali el-Kârî, Ali b. Muhammed Ebu'l-Hasan Nûrüdîn. *Şerhu's-Şifâ*. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1421/2001.
- Ali el-Kârî, Ali b. Muhammed Ebu'l-Hasan Nûrüdîn. *Mirkâtü'l-mefâtih şerhu Mişkâtü'l-mesâbih*. 10 cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 2002.
- Âlûsî, Ebu'l-Me'âlî Mahmud Şükrî. *es-Süyûfü'l-Müşrika ve muhtasaru's-Savâki'l-Muhrika*. Thk. Mecid el-Halîfe. Kahire: Mektebetü'l-İmami'l-Buhârî, 2008.

Aydın, Mehmet. "İzhârü'l-Hak". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 23: 507-509. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.

'Aynî, Bedrüddîn Ebû Muhammed Mahmud b. Ahmed. '*Umdetü'l-Kârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî*. 25 Cilt. Beyrut: Dâru İhyai't-Türâsi'l-Arabî, ts.

Badıllı, Abdülkadir. *Risale-i Nur'un Kudsî Kaynakları*. İstanbul: Envar Neşriyat, 2007.

Badıllı, Abdülkadir. *Bedfüzzaman Saîd Nursî-Mufassal Tarihçe-i Hayat*. 3 Cilt. İstanbul: y.y., 1998.

Beğavî, Ebû Muhammed el-Hüseyn b. Mesûd. *Me'âlimu't-tenzil fî tefsîri'l-Kur'ân*. Thk. Abdürrezzak el-Mehdî. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyai't-Türâsi'l-Arabî, 1998.

Beğavî, Ebû Muhammed el-Hüseyn b. Mesûd. *Şerhu's-sünne*. Thk. Şuayb el-Arnâvût/Muhammed Züheyr eş-Şâviş. 15 Cilt. Dımaşk/Beyrut: Mektebetü'l-İslâmî, 1983.

Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali. *Şu'abu'l-iman*. Thk. Abdülalî Abdülhamîd Hâmid. 14 Cilt. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 2003.

Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali. *es-Sünenü'l-kübrâ*. Thk. Mahmûd Abdülkadir 'Atâ. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2003.

Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali. (1982). *Delâilü'n-nübüvveti ve ma'rifetu shvâli Sâhibi's-Şerî'a*. 7 cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1405/1985.

Birişık, Abdülhamit. "Rahmetullah el-Hindî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 34: 419-421. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.

Buhârî, Ebû Abdullah İsmâil b. İbrahim el-Cu'fî. *Sahihu'l-Buhârî*. Thk. Muhammed Züheyr b. Nasır en-Nasır. 9 Cilt. Beyrut: Dâru Tavki'n-Necât, 2002.

Buhârî, Ebû Abdullah İsmâil b. İbrahim el-Cu'fî. *Halku ef'âli'l-İbâd*. Thk. Abdurrahman 'Umeyra. Riyad: Dâru'l-Me'ârif, ts.

Cisr, Hüseyin Efendi. *er-Risâletü'l-Ḥamîdiyye fî ḥakîkatî'd-diyâneti'l-İslâmiyye ve ḥakḳıyyeti's-şer'ati'l-Muḥammediyye*. Kahire: Dârü'l-Kitabi'l-Mısrî; Beyrut: Dâru'l-Kitabi'l-Lübânî, 1433/2012.

- Çelebi, İlyas. “er-Risâletü'l-Hamîdiyye”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 35: 128-129. İstanbul: TDV Yayınları, 2008.
- Dârimî, Ebû Muhammed b. Abdillâh b. Abdîrrahman. *Sünenü'd-Dârimî*. Thk. Hasan Selim Esed ed-Dârânî. 4 Cilt. Suûdî Arabistan: Dâru'l-Muğnî, 2000.
- Dârimî, Ebû Muhammed b. Abdillâh b. Abdîrrahman. *Müsned*. Thk. Merzûk b. Hiyâs ez-Zehrânî. 2 Cilt. B.y.: y.y., 2015.
- Ebu'l-Bekâ el-Hâşimî. *Tahcîlu men harrafe't-Tevrâte ve'l-İncîl*. Thk. Mahmud Abdurrahman Kadh. 2 Cilt. Riyad: Mektebetü'l-İbkan, 1998.
- Ebû Zehre, Muhammed. *Hâtemü'n-Nebiyîn*. 3 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-Arabî, 1425/2004.
- Fazlıoğlu, İhsan. “Semev'el el-Mağribî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 36: 488-489. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Friedman, Richard Elliott. *Kitab-ı Mukaddes'i Kim Yazdı? Çev. Muhammet Tarakçı*. İstanbul: Kabalıcı Yayınevi, 2005.
- Gündüz, Şinasi. *Din ve İnanç Sözlüğü*. Ankara: Vadi Yayınları, 1998.
- Harman, Ömer Faruk. “Abdulahad Dâvud”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 1: 177-178. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.
- Hindî, Rahmetullah b. Halîlî'r-Rahmân el-Kîrânevî el-Usmânî. *İzhârü'l-hağ*. Thk. Muhammed Ahmed Muhammed Abdülkâdir Halîl Melkâvî. 4 Cilt. Riyad: İdaretü'l-Buhûsi'l-İlmiyye, 1989.
- İbn 'Asâkir, Ebu'l-Kâsım Ali b. Hasan. *Tarîhu Dimaşk*. Thk. 'Amr b. Ğarâme el-Umrevî. 80 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1995.
- İbn Ebî Hâtim, Ebû Muhammed Abdurrahman er-Râzî. *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Azîm*. Thk. Es'ad Muhammed Tayyib. 10 Cilt. Suudi Arabistan: Mektebetü Nizâr, 1998.
- İbnü'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec Cemâlüddin Abdurrahman. *Garîbu'l-hadîs*. Thk. Abdülmü'tî Emin el-Kal'acî. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1985.
- İbn Hazm, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed. *el-Fasl fi'l-milel ve'l-ehvâi ve'n-nihal*. 5 Cilt. Kahire: Mektebetü'l-Hancı, ts.

İbn Kayyim el-Cevziyye, Muhammed b. Ebî Bekir b. Eyyub. *Hidâyetü'l-hiyârâ fî ecvibeti'l-Yehûdi ve'n-Nasârâ*. Thk. Muhammed Ahmed el-Hacc. Cidde: Dâru'l-Kalem/Dâru's-Şâmiyye, 1996.

İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ İsmâil b. Ömer el-Kureşî. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*. Thk. Sami b. Muhammed Selâme. 8 Cilt. Riyad: Dâru't-Taybe, 1999.

İbn Manzûr, Muhammed b. Mükrim b. Ali Ebu'l-Fadl. *Lisânu'l-Arab*. 15 Cilt. Beyrut: Dâru's-Sâdir, 1992.

İbn Teymiyye, Takiyüddin Ebu'l-Abbas Ahmed el-Harrânî. *el-Cevâbu's-sahîhu limen beddele dîne'l-Mesîh*. Thk. Ali b. Hasan v.dğr. 6 Cilt. Suudi Arabistan: Dâru'l-Âsime, 1999.

Kâdî 'Iyâd, Ebu'l-Fadl b. Musa el-Yahsubî. *eş-Şifâ bi-ta'rîf-i hukûki'l-Mustafâ*. Amman: Dâru'l-Feyhâ, 1407/1985.

Kastallânî, Ebu'l-Abbas Ahmed b. Muhammed el-Mısrî. *el-Mevâhibü'l-ledünniyye bi'l-minahi'l-Muhammediyye*. 3 Cilt. Kahire: el-Mektebetü't-Tevfikiyye, ts.

Kitâbu'l-Mukaddes el- -Tercemetü'l-Âlemi'l-Cedîd-, Nşr. Watchtower Bible and Tract Society New York, Inc. New York: b.y., 2017.

KTB, Kültür ve Turizm Bakanlığı. "Isparta Kültür ve Turizm Müdürlüğü" .. Erişim 2 Şubat 2020. <https://isparta.ktb.gov.tr/TR-166053/barlanc-ve-kultur-turizmi.html>

Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed Şemsüddîn. *el-İ'lâmu bimâ fî dîni'n-Nasârâ mine'l-fesâdi ve'l-evhâm ve izhâru mehâsini'l-İslâm*. Thk. Ahmed Hicâzî es-Sekâ. Kâhire: Dâru't-Türâsi'l-Arabî, ts.

Kutsal Kitap -Eski ve Yeni Antlaşma- (Tevrat, Zebûr, İncîl). Nşr. Kitab-ı Mukaddes Şirketi. İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları, 2010.

Kutsal Kitap -Yeni Dünya Çevirisi- (Tevrat, Zebûr, İncîl). Nşr. Watchtower Bible and Tract Society New York, Inc. New York: b.y., 2017.

Makdisî, el-Mutahhar b. Tâhir. *el-Bed'ü ve't-târîh*. 6 Cilt. Bur Said (Port Said): Mektebetü's-Sekâfeti'd-Dîniyye, ts.

Makrizî, Takiyyüddîn Ahmed b. Ali. *İmta'u'l-esma'î bimâ li'n-Nebiiyyi mine'l-ahvâli ve'l-emvâli ve'l-hafedeti ve'l-metâ'*. Thk. Muhammed Abdülhamid en-Nesîmî. 15 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye: 1999.

- Mâturîdî, Ebû Mansur Muhammed b. Muhammed. *Te'vîlâtü Ehli's-Sünne*. Thk. Mecdî Baslûm. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2005.
- Mâverdî, Ebû'l-Hasan Ali b. Muhammed. *İ'lâmu'n-Nübüvve*. Beyrut: Dâru Mektebeti'l-Hilâl, 1409/1988.
- Mekkî b. Ebî Tâlib, Ebû Muhammed Hammûş b. Muhammed b. Muhtar el-Kaysî. *el-Hidâye İlä Bulûğî'n-Nihâye fi İlmi Me'âni'l-Kur'ân ve Tefsîrihi*. 13 cilt. Câmiatu's-Şârîka, 2008.
- Mübârekfûrî, Safiyyurrahman. *er-Rahîku'l-mahtûm*. Beyrut: Dâru'l-Hilâl, ts.
- Münâvî, Zeynüddin Muhammed Abdurraûf. *Feyzu'l-kadîr*: Thk. Hamdi ed-Demirdaş Muhammed. 6 Cilt. Mısır: Mektebetu't-Ticariyyeti'l-Kübra, 1356/1938.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyn İbnü'l-Haccâc el-Kuşeyrî en-Neysabûrî. *Sahih*. Thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 5 cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, ts.
- Nehhâs, Ebû Cafer Ahmed b. Muhammed. *Me'âni'l-Kur'ân*. Thk. Muhammed Ali es-Sâbûnî. 6 Cilt. Mekke: Câmiatu Ümmi'l-Kurâ, 1409/1990.
- Nevevî, Ebû Zekerîyya Muhyiddîn Yahya b. Şeref. *et-Takrîb ve't-teysîr*: Thk. Muhammed Osman el-Hışt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-Arabî, 1405/1985.
- Nursî, Bedfüzzaman Saîd. *Mektûbat*. İstanbul: Envâr Neşriyat, 1992.
- Sekkâr, Munkîz b. Mahmûd. *Hel beşşere'l-Kitabu'l-Mukaddesu bi-Muhammedin sallallahu aleyhi ve sellem*. Mısır: Dâru'l-İslâm, 2007.
- Semev'el el-Mağribî, b. Yahya b. Abbâs. *Bezlü'l-mechûd fi ifhâmi'l-Yehûd*. Haz. Abdülvehhab Tavîle. Dımaşk: Dâru'l-Kalem/Beyrut: Dâru's-Şâmiyye, 1989.
- Suyûtî, Celâlüddin Abdurrahman. *el-Hasâisu'l-kübrâ*. 2 cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.
- Sübki Takıyyüddîn Ali b. Abdülkâfi. *es-Seyfü'l-meslûl alâ men sebbe'r-Resûl*. Thk. İyâd Ahmed el-Gavc. Amman: Dâru'l-Feth, 2000.
- Şâmî, Şemsüddîn Muhammed b. Yusuf es-Sâlihî. *Sübülü'l-hüdâ ve'r-reşâd fi sîreti Hayri'l-İbâd*. Thk. Adil Ahmed Abdülmevcud/Ali Muhammed Muavvîd. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1993.

- Şehristânî, Ebû'l-Feth Muhammed b. Abdilkerim. *el-Milel ve'n-nihal*. Nşr. Ahmed Fehmî Muhammed. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.
- Taberânî, Süleyman b. Ahmed b. Eyyüb Ebu'l-Kâsım. *el-Mu'cemu'l-kebîr*. Thk. Hamdi b. Abdilmecid es-Selefi. 25 Cilt. Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.
- Taberî, Ebû Cafer Muhammed İbn Cerîr. *Câmi'u'l-beyân fi te'vli âyi'l-Kur'ân*. Thk. Ahmed Muhammed Şâkir. 24 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2000.
- Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa es-Sevre. *el-Câmiu's-sahîh (Sünenü Tirmizî)*. 5 Cilt. Mısır: Şeriketü'l Mektebe ve Matbaati Mustafa el-Bâbî'l-Halebî, 1975.
- Tûfî, Süleyman b. Abdülkavî Necmüddîn. *el-İntisârâtü'l-İslâmiyye fî keşfi şübehi'n-Nasrâniyye*. Thk. Salim b. Muhammed el-Karnî. 2 Cilt. Riyad: Mektebetü'l-İbkân, 1419/1998.
- Uludağ, Süleyman. "Kerâmet". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 25: 265-268. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Yeğin, Abdullah. *Osmanlıca-Türkçe İslâmî-İlmî-Edebî-Felsefî Yeni Lugat*. İstanbul: Hizmet Vakfı Yayınları, 1992.
- Yurdağür, Metin. "Fetret". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 12: 475-480. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.